

การปฏิบัติการจิตวิทยาในวรรณกรรมสามก๊ก¹

บุษดี อรสิริวรรณ ²

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวิเคราะห์ การปฏิบัติการจิตวิทยากับการทำสงครามในวรรณกรรม สามก๊กเพื่อให้เห็นการนำการปฏิบัติการจิตวิทยาไปใช้ในการทำสงคราม ผู้วิจัยพบว่า วรรณกรรมสามก๊กนั้นใช้การปฏิบัติการจิตวิทยาเพื่อความมุ่งหมายทั้งทางการเมืองและการทหาร อันได้แก่ 1) เพื่อยั่วให้เกิดการตอบสนองจากผู้ฟังที่เป็นเป้าหมาย ตามที่ผู้ดำเนินการปฏิบัติการจิตวิทยาต้องการ 2) เพื่อสนับสนุนวัตถุประสงค์และนโยบายของฝ่ายตน 3) เปลี่ยนแปลงสภาพทางขวัญทั้งฝ่ายศัตรูและฝ่ายเรา 4) เพิ่มหรือลดประสิทธิภาพในการรบ 5) ยุยงให้เอาใจออกห่างทหารฝ่ายศัตรู และ 6) ลงข้ออ้าง โดยใช้การปฏิบัติการจิตวิทยาทั้งประเภทเปิดเผยและปกปิด และมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียกร้องความร่วมมือ และก่อให้เกิดความแตกแยก โดยผู้วิจัยเห็นว่าผู้นำในสามก๊กใช้การปฏิบัติการจิตวิทยาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการเมืองนั้นคือ การดำรงความอยู่รอด และการรวมอำนาจ การใช้วรรณกรรมสามก๊กมาเป็นตัวอย่างในการศึกษาการปฏิบัติการจิตวิทยาจะทำให้ผู้อ่านได้เห็นว่าผู้นำที่มีจิตวิทยาดีนั้นสามารถเปลี่ยนแปลงสถานการณ์จากที่เป็นฝ่ายเสียเปรียบ ให้กลับกลายเป็นฝ่ายได้เปรียบ เปลี่ยนแปลงจากฝ่ายที่มีกำลังทหารน้อย ให้เป็นฝ่ายชนะศึกได้

คำสำคัญ: 1. สามก๊ก 2. การปฏิบัติการจิตวิทยา 3. สงครามจิตวิทยา

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดและยุทธวิธีของวรรณกรรมสามก๊กกับเอกสารประกอบการสอนตามหลักสูตร โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

² กองวิชาอักษรศาสตร์ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จังหวัดนครนายก อีเมล bussadee@hotmail.com

Psychological Operations in the Romance of the Three Kingdoms³

Eknarin Bangthamai⁴

Abstract

The objective of this research is to study the conduct of psychological operations in the *Romance of the Three Kingdoms* (RTK). The research concluded that psychological operations were used to achieve the following political and military objectives: (1) To provoke a desired reaction from the target person or group, (2) To support the objectives and policies of the person conducting the operations, (3) To affect the morale of the opposing, as well as friendly forces, (4) To decrease the opposition's effectiveness in warfare, (5) To cause divisions among enemy forces, and (6) To deceive enemy forces. The operations were conducted openly, as well as in secret with the view of increasing cooperation or causing disunity among enemy forces. The political objectives were mainly focused on ensuring survival and centralizing power. Thus RTK can be used as a concrete model for studies in psychological operations to illustrate how competent practitioners can change disadvantageous situations into advantageous ones, such as how to use a small force to overcome a larger one.

Keyword: 1. The Romance of the Three Kingdoms 2. Psychological Operations
3. Psychological Warfare

³ This article is a part of a comparative research on the principles and tactics found in the Romance of the Three Kingdoms, which is used in the teaching syllabus of the Chulachomklao Royal Military Academy.

⁴ Department of Languages, Academic Division, Chulachomklao Royal Military Academy, Nakhon Nayok, Thailand. E-mail address: bussadee@hotmail.com

บทนำ

จิตวิทยา เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวกับ “จิต” ที่มีการศึกษาค้นคว้ากันอย่างไม่มีวันจบสิ้น และคำว่า “จิต” นี้ หมายถึง องค์ประกอบของชีวิตที่มีอำนาจต่อชีวิตอย่างมากมาย จิต เป็นชุมพลอันสำคัญที่ผลักดันให้เกิดพฤติกรรมขึ้นกับตัวมนุษย์อย่างมีหลักเกณฑ์ และขั้นตอน ดังนั้น ความรู้เกี่ยวกับศาสตร์ของจิตหรือจิตวิทยาจึงถูกนำไปใช้ในกิจการต่างๆ อย่างกว้างขวาง (Special Warfare Division, 2013: 121) แม้กระทั่งในด้านการสงคราม

คำว่า สงคราม โดยมากเรามักจะหมายถึงการใช้กำลังและอาวุธนานาชนิดเข้าต่อสู้ประหัตประหารจนฝ่ายหนึ่งฝ่ายแพ้ไป แต่ความจริงแล้วในการทำสงครามหรือในการต่อสู้ระหว่างกำลังทั้งสองฝ่ายนั้น มาตรการสำคัญที่ใช้ในการต่อสู้มิได้จำกัดอยู่แต่เพียงกำลังและอาวุธเท่านั้น ถ้าพิจารณาให้ลึกซึ้งลงไปจะพบว่าทั้งสองฝ่ายจะใช้พลังอำนาจแห่งชาติทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง การทหาร และสังคมจิตวิทยาเข้าปฏิบัติการผสมผสาน สนับสนุนให้สอดคล้องกัน จึงสามารถดำเนินการสงครามให้ได้ชัยชนะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากฝ่ายใดรู้จักใช้พลังทางจิตวิทยาซึ่งเป็นอาวุธสำคัญให้เกิดประโยชน์ในยามสงคราม และเป็นเครื่องมืออันมีค่ายิ่งทางการเมืองในยามปกติแล้ว มักจะเป็นฝ่ายได้เปรียบ (Special Warfare Division, 2013: 121)

คำว่า “การปฏิบัติการจิตวิทยา” นั้น กองทัพสหรัฐฯ ได้นำมาใช้เมื่อ พ.ศ. 2505 แต่มีบางประเทศที่เรียกแตกต่างกันออกไป เช่น สงครามประสาท สงครามโฆษณา หรือสงครามการเมือง แนวความคิดเรื่องการใช้กำลังด้านจิตวิทยาไม่ใช่ของใหม่ ชุนวู นักยุทธวิธีและยุทธศาสตร์ชาวจีนซึ่งเขียนตำราพิชัยสงครามไว้เมื่อ 43 ปีก่อนพุทธศักราช ได้กล่าวเน้นถึงความสำคัญของการทำลายกำลังใจข้าศึกที่จะสู้รบเอาไว้ว่า “การเข้าต่อสูรรบชนะข้าศึกด้วยกำลังนั้นยังไม่วิเศษแท้ จะดีวิเศษก็ต่อเมื่อสามารถทำให้ข้าศึกไม่คิดจะต่อสู้ หรือยอมแพ้โดยไม่ต้องใช้กำลังเข้ารบเลย” และจากประวัติศาสตร์จะเห็นว่าในสมัยก่อนมีการใช้โฆษณาชวนเชื่อและวิธีการต่างๆ เพื่อให้ข้าศึกเกิดอารมณ์หวั่นไหว ลังเล หรือตกใจ ทั้งนี้เพื่อลดกำลังใจในการสู้รบของข้าศึก (Special Warfare Division, 2013: 121-122) การปฏิบัติการจิตวิทยาจึงมีความสำคัญต่อการทำสงครามนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

การศึกษาเรื่องปฏิบัติการจิตวิทยา หากมีตัวอย่างเหตุการณ์ที่เหมาะสมมาประกอบการศึกษาแล้ว จะทำให้การศึกษาเรื่องดังกล่าวมีอรรถรส มีความชัดเจน และเป็นรูปธรรม ตัวอย่างเหตุการณ์จากวรรณกรรม สามก๊ก แม้จะเป็นเหตุการณ์ที่ล่วงผ่านมานานกว่าปีแล้ว แต่สามก๊กก็ยังเป็นที่ยอมรับว่าเป็นวรรณกรรมที่สามารถสะท้อนให้เห็นกฎการขึ้นลงสงครามบางประการอย่างลึกซึ้ง และเป็นที่ยกย่องว่าเป็นตำรา

พิชัยสงครามที่เป็นรูปธรรมและทรงคุณค่าเล่มหนึ่ง (Saengrawi, 2015: preface) การยกตัวอย่างเหตุการณ์ และการวิเคราะห์เรื่องของการปฏิบัติการจิตวิทยาในวรรณกรรมสามก๊ก จึงเป็นประโยชน์ในการศึกษาเรื่องของการปฏิบัติการจิตวิทยาให้เข้าใจง่าย และมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังทำให้เห็นว่าการปฏิบัติการจิตวิทยานั้น มีความสำคัญต่อการทำสงครามมาตั้งแต่สมัยโบราณ

การศึกษาตามหลักสูตรของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า นั้น นักเรียนนายร้อยจะได้ศึกษาเรื่องของการปฏิบัติการจิตวิทยา จากวิชาการปฏิบัติการพิเศษ และสำหรับการศึกษาวรรณกรรมสามก๊กนั้น นักเรียนนายร้อยจะได้ศึกษาวรรณกรรมสามก๊กจากวิชาภาษาไทย 2 (LG 4002) ซึ่งเป็นเนื้อหาจากสามก๊กตอนที่ 41 เพียงตอนเดียว และผู้วิจัยเห็นว่าหากนักเรียนนายร้อยได้เรียนรู้เรื่องสามก๊กแต่ไม่ได้นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในด้านการงานต่อไปในอนาคต ก็เป็นสิ่งที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาว่าการทำสงครามที่มากด้วยกลศึก กลอุบาย ในวรรณกรรมสามก๊กนั้น จะมีการใช้การปฏิบัติการทางจิตวิทยาในการรบอย่างไรบ้าง เพื่อจะได้เห็นตัวอย่างการนำการปฏิบัติการทางจิตวิทยาไปใช้ในการสงคราม อีกทั้งเป็นการเชื่อมโยงความรู้ที่นักเรียนนายร้อยได้เรียน จากส่วนวิชาทหารกับวรรณกรรมสามก๊ก และให้นักเรียนนายร้อย ได้บูรณาการความรู้ความคิดที่ได้จากวรรณกรรมสามก๊กไปใช้กับการทำงานในฐานะผู้นำของกองทัพต่อไป

งานวิจัยเรื่องนี้ จึงมุ่งศึกษาการปฏิบัติการจิตวิทยาในวรรณกรรมสามก๊ก เพื่อให้เห็นการนำการปฏิบัติการจิตวิทยา มาใช้ในการทำสงครามของบุคคลในวรรณกรรมสามก๊ก

วิธีดำเนินการวิจัย

การปฏิบัติการจิตวิทยาในวรรณกรรมสามก๊ก ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ว่า การทำสงครามในวรรณกรรมสามก๊ก มีการนำการปฏิบัติการจิตวิทยามาใช้เพื่อความมุ่งหมายใด ใช้ปฏิบัติการจิตวิทยาประเภทใด และใช้เพื่อวัตถุประสงค์ใด โดยมีวิธีการศึกษาดังนี้

1. รวบรวมข้อมูล ได้แก่ วรรณกรรมสามก๊กฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) เอกสารงานวิจัยที่ศึกษาเรื่องสามก๊ก เอกสารประกอบการสอนวิชาปฏิบัติการพิเศษของกองวิชาสงครามพิเศษ หนังสือเรื่องสงครามจิตวิทยา ของ P.M. Linebarger แปลโดย ประเวศ ศรีพิพัฒน์

2. วิเคราะห์การปฏิบัติการจิตวิทยาในวรรณกรรมสามก๊กฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน)

3. สรุปและรายงานผลการวิจัย

นิยามศัพท์

1. การปฏิบัติการจิตวิทยา (Psychological Operations) หมายถึง การใช้สงครามจิตวิทยา และกิจกรรมทางจิตวิทยาอื่นๆ ที่ได้วางแผนไว้แล้ว โดยมุ่งที่จะให้มีอิทธิพลต่อความคิดเห็น อารมณ์ ท่าที (ทัศนคติ) และพฤติกรรมของฝ่ายตรงข้ามฝ่ายเป็นกลาง และฝ่ายเดียวกัน ในหนทางที่จะให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของชาติ (Special Warfare Division, 2013: 122) การปฏิบัติการจิตวิทยามีมานานนับเป็นพันๆ ปี แต่คนทั่วไปมักจะรู้จักหรือคุ้นเคยกับคำว่า “สงครามจิตวิทยา” (Psychological Warfare) ซึ่งความจริงแล้วสงครามจิตวิทยาเป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งของการปฏิบัติการจิตวิทยาเท่านั้น (Special Warfare Division, 2013: 121)

2. สงครามจิตวิทยา หมายถึง การใช้โฆษณาชวนเชื่อ และการต่อต้านการโฆษณาชวนเชื่อตามที่ได้กำหนดไว้ รวมทั้งการปฏิบัติการด้านการประชาสัมพันธ์ และการแถลงข่าว การใช้สงครามจิตวิทยาจะใช้เพื่อข่มขวัญหรือทำลายอำนาจจิตของกันและกัน (Special Warfare Division, 2013: 121)

3. กิจกรรมทางจิตวิทยา หมายถึง กิจกรรมทั้งปวงที่ได้ดำเนินการยามปกติหรือในพื้นที่นอกเขตการทำสงครามทางทหารโดยตรง ซึ่งได้วางแผนไว้เพื่อให้มีอิทธิพลต่อความคิดเห็น อารมณ์ ทัศนคติ และพฤติกรรมของประชาชน (เป้าหมาย) อันที่จะอำนวยให้บรรลุตามนโยบายและวัตถุประสงค์ของชาติ (Special Warfare Division, 2013: 121)

สำหรับการศึกษาเรื่องการปฏิบัติการจิตวิทยาในวรรณกรรมสามก๊ก ผู้วิจัยจะกล่าวถึงเฉพาะการใช้สงครามจิตวิทยา เพราะสมัยสามก๊กนั้นเป็นช่วงเวลาที่มีการทำสงคราม และแผ่นดินจีนในขณะนั้นก็อยู่ในเขตการทำสงครามทางทหารตลอด จึงไม่มีกิจกรรมทางจิตวิทยาที่ได้ดำเนินการในยามปกติ ดังนั้นการปฏิบัติการจิตวิทยาในบทความนี้จึงหมายถึง การใช้สงครามจิตวิทยาที่มุ่งให้มีอิทธิพลต่อความคิดเห็น อารมณ์ ท่าที (ทัศนคติ) และพฤติกรรมของฝ่ายตรงข้าม ฝ่ายเป็นกลาง และฝ่ายเดียวกันในหนทางที่จะให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของชาติ

ผลการวิจัย

จากคำจำกัดความของการปฏิบัติการจิตวิทยา เมื่อวิเคราะห์วัตถุประสงค์ของการทำสงครามในวรรณกรรมสามก๊กแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าสามก๊กนั้นเป็นการแย่งชิงอำนาจทางการเมืองระหว่างกลุ่มคนต่างๆ ซึ่งวัตถุประสงค์ของแต่ละกลุ่มก็ต้องการอำนาจเบ็ดเสร็จ วัตถุประสงค์ของการทำสงครามในสามก๊กจึงเป็นการทำสงครามเพื่อความยิ่งใหญ่ของฝ่ายตน และรวมอำนาจให้เป็นหนึ่งเดียว

วรรณกรรมสามก๊ก มีผู้นำที่ใช้การปฏิบัติการจิตวิทยาเป็นเครื่องมือในการรบ โดยนำการปฏิบัติการจิตวิทยามาใช้เพื่อความมุ่งหมายดังต่อไปนี้

1. ความมุ่งหมาย

1.1 เพื่อที่จะใช้ยั่วยุให้เกิดการตอบสนองจากผู้ฟังที่เป็นเป้าหมาย ตามที่ผู้ดำเนินการปฏิบัติการจิตวิทยาต้องการ

การใช้คำพูดยั่วยุให้สองฝ่ายรบกันนั้น เกิดขึ้นหลายครั้งในวรรณกรรมสามก๊ก ตั้งแต่แผ่นดินจีนยังไม่แยกออกเป็นสามก๊ก ขณะนั้นขุนนางผู้มีอำนาจต่างตั้งตัวเป็นใหญ่ มีด้วยกันหลายก๊กหลายเหล่า กระทั่งโจโฉได้พยายามรวบรวมแผ่นดินจนเหลือเพียงแต่ก๊กของซุนกวนและเล่าปี่ จึงเกิดการต่อสู้ที่แยกเป็นสามเส้า เป็นการคานอำนาจซึ่งกันและกัน ผู้นำของแต่ละก๊กจึงต้องใช้สติปัญญาและกลวิธีที่จะรักษาอำนาจของตนเองให้ได้ การปฏิบัติการทางจิตวิทยาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้นำจะใช้เป็นเครื่องมือในการยั่วยุให้เกิดการตอบสนองจากเป้าหมาย ดังเหตุการณ์ต่อไปนี้

- **ขงเบ้งยั่วยุให้ซุนกวน จิวยี่ รบกับโจโฉ** เมื่อโจโฉยกทัพมาตีเมืองกังตั๋ง ขงเบ้งที่ปรึกษาของฝ่ายเล่าปี่ได้ใช้ประโยชน์จาก “การทูต” ในการทำศึกครั้งนี้ โดยขงเบ้งพูดกล่อมซุนกวน และยั่วยุจิวยี่ให้รบกับโจโฉ ในการกล่อมซุนกวนนั้น ตอนแรกขงเบ้งเห็นซุนกวนและพิจารณาลักษณะแล้วเห็นว่าเป็นคนดีดี หากเจรจาสุภาพจะไม่เชื่อ จึงแสร้งยั่วให้ซุนกวนโกรธก่อน โดยให้คำแนะนำแก่ซุนกวนว่าถ้าเห็นว่าสู้ได้ก็สู้ แต่ถ้าเห็นว่าสู้ไม่ได้ก็ให้ยอมเข้าไปค้ำหน้าโจโฉ ซุนกวนจึงถามว่าทำไมเล่าปี่ไม่ไปค้ำหน้าโจโฉ ขงเบ้งก็ว่า “นายข้าพเจ้าก็เป็นเชื้อสายพระเจ้าเหี้ยนเต้ แลคนทั้งปวงก็ยกย่องว่ามีสติปัญญาอยู่ ถึงมาตรว่าจะสู้โจโฉไม่ได้ก็ดี ซึ่งจะไปอ่อนน้อมนั้นอย่าฟังนิกเลย กลัวจะเป็นที่ดูหมิ่นไปภายหลัง อดสูแก่คนทั้งปวง สามีหาแต่เตียนห้องซึ่งเป็นทหารเลวของพระเจ้า เจฮวนก๋ง (จากเรื่องเสียดก๊ก) ยังมีความมานะมิได้ ย่อท้อต่อข้าศึกสุดท้ายในสงคราม อันเล่าปี่นายข้าพเจ้าเป็นถึงเพียงนี้หรือจะไม่มีควมอาย ซึ่งจะยอมอ่อนน้อมแก่โจโฉนั้นหาไม่ได้แล้ว ผิดก็สุดท้ายให้ปรากฏไว้” (Chao Phraya Phra Khlang, 2006: 591) ถ้อยคำของขงเบ้งมีนัยว่าหากซุนกวนยอมสวามิภักดิ์ต่อโจโฉก็จะต้องอับอายแก่ชาวประชา และคงถูกตำหนิว่าไร้สติปัญญาและซื่อลัด

การที่ขงเบ้งเปรียบเทียบขุนกวนกับเล่าปี่เช่นนี้เป็นการช่วยให้ขุนกวนมีมานะในการต่อสู้กับโจโฉเช่นเดียวกับที่เล่าปี่ไม่ยอมสวามิภักดิ์ต่อโจโฉ แต่คำกล่าวของขงเบ้งก็เป็นถ้อยคำที่ดูหมิ่นเหยียดหยามขุนกวนเป็นอย่างมาก จนขุนกวนถึงกับเดินหนี เมื่อขงเบ้งให้โลซกไปแจ้งว่ามีอุบายที่จะกำจัดโจโฉได้ ขุนกวนจึงออกมาขอโทษขงเบ้งและขอคำชี้แนะ ขงเบ้งแนะนำให้ขุนกวนร่วมมือกับเล่าปี่กำจัด โจโฉ และชี้ให้เห็นจุดอ่อนของฝ่ายโจโฉและจุดแข็งของขุนกวน สุดท้ายขงเบ้งได้ชี้ให้เห็นผลประโยชน์จากการทำศึกในครั้งนี้ คือ ถ้าชนะจะได้เมืองเกงจิ๋วซึ่งโจโฉยึดครองไว้มาเป็นของขุนกวน ด้วยวาทีในการช่วยและการยกเหตุผลมาเกลี้ยกล่อมของขงเบ้ง ทำให้ขุนกวนยอมเข้าร่วมสงครามในครั้งนี้

สำหรับจิวอี้ซึ่งเป็นแม่ทัพใหญ่ของขุนกวนนั้น เขารู้ว่าขงเบ้งเดินทางมาเมืองกังต๋งก็เพราะต้องการเกลี้ยกล่อมให้ขุนกวนร่วมมือกับเล่าปี่ จิวอี้จึงแสร้งพูดว่าจะยอมอ่อนน้อมต่อโจโฉ เพื่อหวังจะให้ขงเบ้งอ่อนวอนขอความช่วยเหลือจากตน แต่ขงเบ้งกลับแสร้งทำเป็นคล้อยตามจิวอี้ ให้ไปสวามิภักดิ์ต่อโจโฉ แล้วชื่นชมโจโฉว่ามีความคิด ชำนาญการสงครามกว่าคนทั้งปวง แล้วยังกล่าวอีกว่าถ้าจะไปค้ำบัลลังก์โจโฉนั้น เพียงแค่ให้ส่งสองนางซึ่งเป็นบุตรของนางเกียวก๊กโลไปให้เป็นนางบำเรอของโจโฉเท่านั้น โจโฉก็จะเลิกทัพกลับไปเอง จิวอี้ได้ฟังคำขงเบ้งก็โกรธ ลุกขึ้นชี้มือไปทางเมืองเกงจิ๋วแล้วว่า “เหม้ย้ายศัตรูแผ่นดินเผ่า มิงโห้เง้เจรจาประมาททุเล่” ขงเบ้งเห็นจิวอี้โกรธก็แกล้งถามว่า “เหตุใดแผ่นดินท่านมิดรัก จะมารักหญิงสองคนนี้ประโยชน์ อันใด” (Chao Phraya Phra Khlang, 2006: 599) แท้จริงแล้วสองนางคือ ไต้เกี้ยว เป็นภรรยาขุนเช็กพี่ชายของขุนกวน และ เสียวเกี้ยว เป็นภรรยาของจิวอี้นั่นเอง

เมื่อขงเบ้งมาบอกให้จิวอี้ยกภรรยาของตนเอง ให้แก่โจโฉเพื่อความอยู่รอดของกังต๋ง จึงเป็นการดูหมิ่นเกียรติของลูกผู้ชายอย่างจิวอี้ยิ่งนัก จิวอี้ได้ฟังก็โกรธจนประกาศว่าจะรบกับโจโฉ แล้วยังเป็นฝ่ายขอความช่วยเหลือจากขงเบ้งว่า “อันตัวเราก็ได้รับคำชวนเช็กไว้แต่ก่อน ที่จะไปอ่อนน้อมโจโฉสุ่ตายก็มีได้ค้ำบัล เรามาแต่เมืองกวนหยงบัดนี้ก็คิดว่าจะมาจัดแจงการต่อสู้อยู่ แต่ว่ากำลังความคิดเราเห็นจะมีสะดก ขอท่านได้อนุเคราะห์ช่วยบำรุงด้วย” (Chao Phraya Phra Khlang, 2006: 599)

จากเหตุการณ์ในตอนนี้ แสดงให้เห็นถึงการใช้อิทธิพลในการดำเนินการทูต ซึ่งขงเบ้งนั้นมีจิตวิทยาในการใช้คำพูดหรือท่าทางในการแสดงออกที่ทำให้ขุนกวนและจิวอี้โกรธจนต้องตัดสินใจร่วมมือกับเล่าปี่ และรบกับโจโฉ คำพูดของขงเบ้งสามารถช่วยให้ขุนกวนและจิวอี้ให้ตัดสินใจที่จะทำสงครามได้อย่างเด็ดขาด อันจะเป็นผลดีต่อฝ่ายเล่าปี่ผู้เป็นนายของขงเบ้งต่อไป และการปฏิบัติการจิตวิทยาของขงเบ้งให้บรรลุความมุ่งหมายได้สำเร็จนั้น ขงเบ้งได้อาศัยปัจจัยต่างๆ ได้แก่

(1) การวิเคราะห์ลักษณะนิสัยของเป้าหมาย

ซุนกวนนั้นเป็นคนตื้อดิ่ง ขงเบ้งจึงใช้วิธียั่วให้โกรธ ส่วนจิวยี่นั้นเป็นคนทรง และรักภรรยามาก ขงเบ้งจึงแสร้งแต่งเรื่องว่าโจโฉยกทัพมาเพื่อจะชิงนางทั้งสองคน ทำให้จิวยี่รู้สึกว่ายากถูกห้ามเกียรติกู้ผู้ชายจนต้องประกาศตัวไม่ยอมอยู่ร่วมแผ่นดินกับโจโฉ

(2) ชีให้เห็นจุดอ่อนของศัตรู และจุดแข็งของฝ่ายเรา

เมื่อโจโฉยกทัพมานั้น ได้กำลังทหารเฉลยของอ้วนเสี้ยวและอ้วนสุด ทำให้มีกำลังทหารมากมาย และ โจโฉให้ปล่อยข่าวลือว่ากองทัพของตนยกทหารมาร้อยหมื่น เพื่อข่มขวัญฝ่ายซุนกวน แต่ขงเบ้งได้ชี้ให้ ซุนกวนเห็นว่าทหารของโจโฉแม้จะมีมาก แต่ก็เป็นทหารเฉลย มิได้มีใจสู้รบ และทหารเหล่านั้นล้วนเป็นชาวดอนไม่ชำนาญการรบทางเรือ อีกทั้งยกทัพมาไกล เสี่ยงอาหารก็จะขาดสน ส่วนฝ่ายซุนกวนนั้นเป็นเจ้าของพื้นที่ มีเสบียงอาหารบริบูรณ์ ชำนาญการรบทางเรือ ย่อมได้เปรียบในการรบครั้งนี้ เมื่อซุนกวนได้เห็นจุดอ่อนของฝ่าย โจโฉ และประเมินว่าฝ่ายของตนมีหนทางที่จะเอาชนะศึกในครั้งนี้ได้จึงตัดสินใจร่วมรบในศึกครั้งนี้

(3) ชีให้เห็นผลประโยชน์ที่จะได้รับ

แต่เดิมนั้น ซุนกวนก็ทำศึกกับเล่าเปียวเจ้าเมืองเกงจิวมานานแล้ว เมื่อเล่าเปียวตาย เล่าจ้องยกเมืองเกงจิวให้โจโฉ ซุนกวนซึ่งอยากครอบครองเมืองเกงจิวก็ยอมเกิดความเสียตาย ดังนั้น ขงเบ้งจึงได้ใช้เมืองเกงจิวนี้เป็นสิ่งล่อใจให้ซุนกวนยอมเข้าร่วมต่อสู้กับโจโฉ ทำให้การเจรจาของขงเบ้งบรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้

- **โจโฉยั่วให้เล่าปี้กับอ้วนสุดรบกัน** เมื่อโจโฉรบชนะลิโป้แล้ว ฉวยโอกาสที่พวกขุนศึกรบพุ่งกันซุลมุน เชิญเสด็จพระเจ้าเหี้ยนเต้ไปยังเมืองฮูโต๋ เพื่อกุมอำนาจของกษัตริย์ไว้ แล้วตั้งตัวเป็นมหาอุปราชสำเร็จราชการแผ่นดิน ส่วนลิโป้ก็หนีไปพึ่งเล่าปี้ โจโฉพยายามให้ลิโป้กับเล่าปี้ผิดใจกันแต่ก็ไม่สำเร็จ ซุนฮกที่ปรึกษาจึงเสนออุบายว่า “น้ำใจลิโป้นั้นมิได้ซื่อต่อผู้ใด ขอให้ท่านแต่งคนไปบอกอ้วนสุดเจ้าเมืองลำหยงว่า บัดนี้เล่าปี้มีหนังสือขึ้นมาให้กราบทูลพระเจ้าเหี้ยนเต้ว่าจะขอทหารยกไปตีเมืองลำหยง ถ้าอ้วนสุดรู้ดังนี้จะโกรธ เห็นจะยกทหารชิงมารบเมืองเล่าปี้ก่อน ท่านให้มีหนังสือรับสั่งไปให้เล่าปี้ยกไปรบเมืองอ้วนสุด เมื่อเล่าปี้กับอ้วนสุดรบกันอยู่นั้น ถ้าผู้ใดเพ็ญพลังล้ำ ลิโป้ก็จะเข้าเป็นมันคง ท่านจึงคิดการต่อไป” (Chao Phraya Phra Khlang, 2006: 192) การใช้ข่าวลวงและหนังสือรับสั่งลวงนี้มีเป้าหมายเพื่อให้อ้วนสุด เล่าปี้ และลิโป้รบกันเอง เมื่อฝ่ายใดพ่ายแพ้ไป โจโฉก็จะหาทางกำจัดส่วนที่เหลือ

การยั่วยุให้เกิดการรบของโจโฉนั้นประสบผลสำเร็จ เพราะเล่าปี่นั้นก็รบกับอ้วนสุด ส่วนลิโป้ก็ถือโอกาสที่เล่าปี่ไม่อยู่เข้ายึดเมืองซีจิ๋วจากเตียวหุย เมื่ออ้วนสุดรู้ว่าลิโป้ได้เมืองซีจิ๋วแล้ว ก็มีหนังสือไปบอกลิโป้ให้ช่วยรบเล่าปี่ โดยลิโป้จะให้ “ม้าหำร้อย ข้าวห้าหมื่นถึง ทองเงินหมื่นตำลึง แพรพันพับ” (Chao Phraya Phra Khlang, 2006: 197) ลิโป้เป็นคนโลกก็ให้โกซุ่นคุมทหารห้าหมื่นยกไปตีกระหนาบหลังเล่าปี่ แต่เล่าปี่ยกทัพหนีไปเสียก่อน ลิโป้ทวงของที่อ้วนสุดจะให้แต่อ้วนสุดปฏิเสธว่า ถ้าได้ตัวเล่าปี่เมื่อใดจึงจะให้ ทำให้ลิโป้โกรธมาก ตันก๋งที่ปรึกษาจึงเสนอว่า “บัดนี้ อ้วนสุดมาตั้งอยู่เมืองฉีฉวนเป็นที่สำคัญ ทหารมีฝีมือก็มาก ข้าวปลาอาหารก็บริบูรณ์ ซึ่งท่านจะยกไปบัดนี้เห็นจะเสียที่แก่อ้วนสุด ขอให้ท่านเกลี้ยกล่อมเอาเล่าปี่มาไว้เมืองเสียวพายก่อน เมื่อเราจะยกไปนั้นจะได้อาศัยเล่าปี่ กวนอู เตียวหุย เป็นกำลังเห็นจะทำการโดยสะดวก” เหตุการณ์ในตอนนี้จะจบลงด้วยการที่ลิโป้กับเล่าปี่ยอมร่วมมือกันเหมือนเดิม ยังไม่มีฝ่ายใดเพลี่ยงพล้ำจนถึงแก่ชีวิต การยั่วยุให้เขารบกันของโจโฉจึงบรรลุผลแต่ทำให้เกิดการรบ แต่ในที่สุดการรบนั้นก็ต้องยุติลงด้วยการเมือง

การปฏิบัติการจิตวิทยาของโจโฉในเหตุการณ์นี้จะเห็นได้ว่าที่ปรึกษาของโจโฉ คือ ชุนฮก ได้วิเคราะห์ลักษณะนิสัยของเล่าปี่ อ้วนสุด และลิโป้ จนสามารถประเมินสถานการณ์ และวางแผนจนทำให้บรรลุเป้าหมายในทางการเมืองได้สำเร็จ ดังจะเห็นว่าเกิดการสู้รบของทั้งสามฝ่าย และถึงแม้เป้าหมายทางการทหารจะไม่เห็นผลเป็นรูปธรรม กล่าวคือไม่มีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอย่างชัดเจน และเล่าปี่กับลิโป้กลับมาร่วมมือกันอีกครั้ง แต่การร่วมมือนั้นก็เป็นการร่วมมือที่ปราศจากความไว้วางใจกัน เพียงแต่จำเป็นต้องยอมร่วมมือทางการเมืองเพื่อให้ฝ่ายของตนอยู่รอดในสถานการณ์อันตรายนั่น

1.2 สามารถใช้การปฏิบัติการจิตวิทยาสับสนุนวัตถุประสงค์และนโยบายต่างประเทศ โดยการช่วยเหลือเจรจาตกลงทางการทูต เพื่อให้ได้รับการสนับสนุนและความร่วมมือจากชาติเป็นกลาง เสริมสร้างความเข้มแข็งหรือทำลายความแข็งแกร่งของสัมพันธมิตร ป้องกันชาติจากการรุกราน หรือฉวยโอกาสเพื่อทำการรุกรานต่อไป จนถึงกับทำให้ชาติที่เป็นศัตรูยอมจำนนในที่สุด

การสงครามในสามก๊กนั้นเกิดขึ้นมาจากจุดมุ่งหมายทางการเมือง ซึ่งขุนนางแต่ละกลุ่มต่างต้องการความเป็นใหญ่ ดังนั้น นโยบายของแต่ละก๊กก็คือการตั้งตนเป็นใหญ่ และต่อสู้เพื่อป้องกันการรุกรานจากก๊กอื่นๆ ผู้นำของแต่ละก๊กจึงต้องหาแนวทางเพื่อที่จะปกป้องอำนาจและดินแดนของตนให้อยู่รอด และขยายอาณาเขตให้กว้างไกลออกไป ซึ่งหากจะใช้กำลังต่อสู้กับข้าศึกเพียงอย่างเดียวนั้นคงจะทำได้ยาก ผู้นำจึงต้องใช้การปฏิบัติการจิตวิทยาในการสนับสนุนวัตถุประสงค์ของฝ่ายตน อันได้แก่

การสร้างมิตร และการป้องกันศัตรู ดังเหตุการณ์ต่อไปนี้

- **การสมรสเพื่อการเมืองของเล่าปี่** เมื่อนางกำสุหนึ่นภรรยาของเล่าปี่ถึงแก่กรรม จิวยี่ได้ข่าวก็คิดอุบายที่จะขอเมืองเกงจิ๋วคืนจากเล่าปี่ โดยทำอุบายจะยกนางซุนฮูหยินน้องสาวของซุนกวนให้เป็นภรรยา เล่าปี่ เพื่อจะหลอกจับตัวเล่าปี่แล้วขอแลกกับเมืองเกงจิ๋ว ซุนกวนเห็นชอบด้วยจึงส่งลิห้อมไปเป็นพ่อสื่อเจรจากับเล่าปี่ ลิห้อมได้ให้เหตุผลว่าหล่อมเล่าปี่ว่า “อันธรรมชาติเกิดมาเป็นชาย ครั้งมิได้มีแม่เรือนจะทำการสิ่งใดก็มักจะขัดขวางไม่ว่าใครจะสำเร็จ เสมือนเรือนไม่มีพื้น ตัวท่านเป็นใหญ่อยู่จำจะคิดหาแม่เรือนจึงจะควร ซุนกวนนายข้าพเจ้ามีน้องสาวคนหนึ่ง รูปร่างงาม มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด ควรจะปฏิบัติท่านได้ อนึ่งแม้ท่านกับซุนกวนรักใคร่เป็นเกี่ยวดองร่วมใจกันแล้ว เห็นใจโฉกก็ไม่อาจดูหมิ่นได้ ข้าพเจ้าว่าเป็นความจริง ท่านอย่าได้คิดรังเกียจเลย แต่นางซุนฮูหยินนั้น นางงอกก็ไฉนมารดารักใคร่กัน แม้ท่านได้เห็นด้วยข้าพเจ้าแล้ว ขอให้เร่งคิดอ่านไปว่ากล่าวทำการ ณ เมืองต้องง่อเถิด” (Chao Phraya Phra Khlang, 2006: 708) จะเห็นว่าลิห้อมได้ใช้การทูตในการทำให้เล่าปี่คล้อยตาม โดยลิห้อมวิเคราะห์แล้วว่าเล่าปี่นั้น เมื่อขาดภรรยาก็จะต้องรู้สึกเหงา อยากจะมีภรรยาใหม่ และบอกคุณสมบัติของนางซุนฮูหยินซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้ชายส่วนใหญ่ปรารถนา คือ สวยและฉลาด ที่สำคัญคือลิห้อมได้ใช้การทูตในการขอความร่วมมือทางการเมือง แม้ว่าวัตถุประสงค์ที่แท้จริงอาจจะไม่ใช่การผูกมิตรกับเล่าปี่ก็ตาม

วัตถุประสงค์ทางการเมืองที่แท้จริง ในการเชิญเล่าปี่มาสมรสครั้งนี้ คือ การจับเล่าปี่แลกเมือง เก่งจิ๋ว ซึ่งการใช้ลิห้อมมาเป็นทูตเชิญเล่าปี่ไปยังเมืองต้องง่อนั้นก็ได้ผล เพียงแต่อุบายสมรสทางการเมืองนี้ซึ่งเบี่ยงรู้ทันจึงซ้อนแผน โดยให้จูล่งเดินทางไปกับเล่าปี่ ขงเบ้งเขียนหนังสือสามฉบับให้จูล่งไว้ สั่งว่าเมื่อขจัดสนให้อ่านหนังสือนั้นตามลำดับที่ละฉบับ เมื่อไปถึงท่าเมืองลำซี้ จูล่งเปิดหนังสือฉบับแรกดูมีใจความว่า “ให้ทหารทั้งปวงแต่งตัวจงโอ้อวดไปเที่ยวซื้อของในเมืองลำซี้ ถ้าชาวเมืองจะถามว่ามารุระสิ่งใด ก็ให้บอกว่าเล่าปี่จะมาแต่งงานกับน้องสาวซุนกวน ให้ชาวเมืองรู้จักทั่วกันแล้วให้เล่าปี่แต่งสิ่งของเข้าไปคำนับนางเงี้ยวก็โล ซึ่งเป็นการดาภรรยาซุนเช็กแลจิวอี้” (Chao Phraya Phra Khlang, 2006: 710) อุบายแรกของขงเบ้งจึงเป็นการปล่อยข่าวลวงเพื่อให้ชาวนั้นไปถึงหูของนางงอกก็ไฉน มารดาของซุนกวน และเมื่อนางงอกก็ไฉนรู้ข่าวก็ไปว่ากล่าวซุนกวน เมื่อซุนกวนบอกว่าเป็นอุบาย นางก็ยิ่งโกรธว่าจิวยี่และซุนกวนเป็นการใหญ่ แล้วตกลงกับซุนกวนว่าจะเรียกเล่าปี่มาดูตัว ถ้าหากชอบใจจะยกนางซุนฮูหยินให้ แต่ถ้าไม่ชอบใจก็จะปล่อยให้ซุนกวนทำตามอุบาย ปรากฏว่านางงอกก็ไฉนเห็นเล่าปี่ก็ชอบใจ และประกาศยกลูกสาวให้แต่งงานกับเล่าปี่

จากเหตุการณ์ในตอนนี้จะเห็นว่าการปฏิบัติการจิตวิทยานั้นมีความสำคัญทางด้านการเมืองเป็นอย่างมาก การใช้ปฏิบัติการจิตวิทยาอันได้แก่ การทูต และการประชาสัมพันธ์ ทำให้เล่าปีเป็นฝ่ายได้เปรียบโดยไม่ต้องรบ นอกจากนี้ ผู้อ่านสามก๊กก็ยังจะเห็นว่าการเมืองนั้นเป็นสิ่งชี้้นำการทหาร ผู้นำสามารถใช้วิธีการต่างๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางการเมืองได้โดยไม่ต้องรบ ขณะเดียวกันสามก๊กยังเป็นวรรณกรรมที่แสดงให้เห็นว่าวิถีของการเมืองนั้น ไม่มีมิตรแท้ และศัตรูที่ถาวร การแต่งงานของเล่าปีไม่ใช่การสร้างมิตรที่แท้จริง แต่เป็นเพียงอุบายทางการเมืองเท่านั้น

- เตียวสงมอบแผนที่เสฉวนให้แก่เล่าปี เมื่อเตียวพ่อยกทัพมาตีเมืองเสฉวน เล่าเจี๊ยะเจ้าเมืองเสฉวนจึงให้เตียวสงนำเครื่องบรรณาการไปคำนับโจโฉ ขอให้โจโฉยกทัพไปรบกับฝ่ายเตียวพ้อ โจโฉเห็นเตียวสงรูปร่างหน้าตาอัปลักษณ์ก็ไม่ชอบ อีกทั้งเตียวสยังพูดแทงใจดำโจโฉที่รบแพ้ในหลายครั้ง กระทำการอันเป็นการดูหมิ่นโจโฉจนโจโฉโกรธและสั่งให้ประหารเตียวสง แต่เอียวลิ้วห้ามไว้ จึงให้ทหารเอาตะบองไล่ตีเตียวสงออกไป เตียวสงแต่เดิมคิดจะมอบแผนที่เมืองเสฉวนให้แก่โจโฉ แต่เมื่อโจโฉไม่เคารพตนจึงคิดจะไปหาเล่าปีแทน เมื่อขงเบ้งรู้ว่าเตียวสงมาจากเมืองเกงจิ๋วจึงให้จูล่งออกไปรับ จูล่งแต่งโต๊ะเลี้ยงแล้วพาเตียวสงมาถึงที่สำนักแขกเมือง ก็มีกวนอูมาคอยรับอีก ที่มีการต้อนรับอย่างเอิกเกริกเช่นนี้เพราะขงเบ้งต้องการจะให้เล่าปีเข้ายึดเสฉวน แต่หนทางเข้าเสฉวนนั้นกัณดารนักร ถ้าหากได้เตียวสงมาช่วยเหลือก็จะทำให้การเข้ายึดเสฉวนนั้นง่ายขึ้น

เมื่อเล่าปีพบกับเตียวสงก็แต่งโต๊ะเลี้ยงถึงสามวัน ระหว่างกินโต๊ะนั้นเล่าปีก็ชวนสนทนาเรื่องอื่น ไม่พูดถึงเรื่องการศึกษา จนวันที่เตียวสงจะกลับ เล่าปีคุมทหารไปส่งแล้วสร้างร่องให้อาลัยเตียวสง เตียวสงเห็นดังนั้นก็ซาบซึ้งในน้ำใจของเล่าปี จึงขอยุ่ทำการกับเล่าปี แล้วแนะนำให้เล่าปียกทหารไปตีเมืองเสฉวน เล่าปีก็สร้างป้ายเบี่ยงโดยอ้างว่าเล่าเจี๊ยะเจ้าเมืองเสฉวนนั้นเป็นญาติกัน เตียวสงก็ว่าหากเล่าปีไม่ยึดครองต่อไปเสฉวนก็จะเป็นของคนอื่น เพราะเล่าเจี๊ยะนั้นไม่มีสติปัญญา ไม่รู้จักเลี้ยงคนดี เล่าปีก็สร้างถามว่า “ท่านเมตตาสั่งสอนเราทั้งนี้คุณหนักหนา แต่ว่าเมืองเสฉวนนี้เราก็แจ้งอยู่ว่าสู่ทางกัณดารนักรเป็นซอกหัวยธราเขา จะเดินเห็นนั้นยากลำบากนัก ม้าลาจะไปก็ขัดสน ซึ่งจะคิดอ่านทำการนั้น จะอุบายผ่อนผันประการใดดี” (Chao Phraya Phra Khlang, 2006: 790) เตียวสงจึงมอบแผนที่เมืองเสฉวนให้แก่เล่าปี แล้วแนะนำเพื่อนของตนคือหวดเจ้ง กับเบ้งตัต ให้มาช่วยเล่าปี

จะเห็นว่าวัตถุประสงค์ของฝ่ายเล่าปี่นั้น ต้องการแผนที่และการช่วยเหลือจากเตียวสง เพื่อที่จะเข้ายึดครองเมืองเสฉวนได้สะดวก เพราะทางที่จะเข้าเสฉวนนั้นกันดาร สลับซับซ้อน หากมีแผนที่ก็จะช่วยให้เข้าตีและซุ่มทหารได้สะดวก ส่วนการเมืองภายในเสฉวนนั้นก็จะได้เตียวสงเป็นคนส่งข่าวและคอยช่วยเหลือให้อุบายต่างๆ สำเร็จได้ ดังนั้น การต้อนรับและการเจรจาของเล่าปี่จึงเป็นการปฏิบัติการจิตวิทยาที่หวังผลจะซื้อใจเตียวสง เล่าปี่จึงจัดการต้อนรับอันเป็นการให้เกียรติแก่เตียวสงอย่างสูง และเล่าปี่ไม่พูดเรื่องการรบจนกระทั่งเตียวสงต้องขอสวามิภักดิ์ต่อเล่าปี่และมอบแผนที่ให้เองนั้น ก็เป็นเพราะเล่าปี่ต้องการให้เตียวสงเห็นว่าตนมีคุณธรรม ไม่ได้คิดจะเป็นใหญ่ นับว่าเล่าปี่นั้นใช้การปฏิบัติการจิตวิทยาโดยใช้การทูตเพื่อผูกมิตรกับเตียวสง และเพื่อการถ่วงท่วงที่จะรุกรานเมืองเสฉวนได้อย่างมีประสิทธิภาพ บุญศักดิ์ แสงระวี กล่าวว่า เรื่องราวที่เล่าปี่ปฏิบัติต่อเตียวสงนี้ ให้แง่คิดว่าสงครามจิตวิทยาไม่ใช่แต่มีความจำเป็นอย่างเต็มที่ในสนามรบ ซึ่งเต็มไปด้วยประกายหอกดาบเท่านั้น ในสถานที่ทางการทูตอันรโหฐาน ซึ่งเต็มไปด้วยแก้วเหล้า ก็มีความจำเป็นอย่างยิ่งเหมือนกัน แสดงให้เห็นว่าการต่อสู้ทางการทูตคือแหล่งสำคัญในการเอาชนะทางใจ (Saengrawi, 2015: 186)

1.3 เปลี่ยนแปลงสภาพทางขวัญ ทั้งฝ่ายศัตรู ฝ่ายเรา

ในการทำสงครามนั้น ขวัญ เป็นสิ่งสำคัญที่อาจทำให้เกิดผลแพ้ชนะได้ ขวัญของทหารจึงเป็นสิ่งที่ผู้นำต้องพึงตระหนักให้มาก ผู้นำที่มีสติปัญญาจะสามารถเปลี่ยนแปลงสภาพทางขวัญ โดยสร้างขวัญให้แก่ฝ่ายเรา และทำลายขวัญของฝ่ายศัตรูดังเหตุการณ์ต่อไปนี้

- **ขงเบ้งหลอกให้โจโฉสงสัยถึง 3 ครั้ง** เมื่อเล่าปี่ยกทัพมาตีเมืองฮันต๋ง ขงเบ้งสำรวจภูมิประเทศแล้วเห็นว่าตำบลฮันฮุยมีเขาอยู่ทางเหนือมาก จึงสั่งจูล่งว่า “ท่านจงคุมทหารห้าร้อย เอากลองแตรไปอยู่ที่เชิงเขาเหนือนี้ ถ้าเวลากลางคืนได้ยินเสียงประทัดจุดขึ้นในค่ายเราเป็นสำคัญเมื่อใด ก็ให้เร่งเป่าแตรตีฆ้องกลองอื้ออึงอยู่ที่นั่น อย่าอ้อกรบพุ่งเลย” (Chao Phraya Phra Khlang, 2006: 956) ครั้นเวลาเที่ยงคืน ขงเบ้งเห็นแสงเพลิงในค่ายโจโฉมีดลงก็ให้ทหารจุดประทัด จูล่งก็ให้ทหารตีกลองและเป่าแตร โจโฉได้ยินก็คิดว่าฝ่ายเล่าปี่มาปล้นค่าย จึงให้ทหารออกไปดู แต่ก็ไม่มีการปล้นค่ายแต่อย่างใด เป็นอย่างนี้ติดต่อกันสามคืนจนทหารของโจโฉนอนไม่ได้ ต้องคอยระแวงตลอดเวลา ในที่สุดโจโฉก็ถอยทัพออกไปไกลประมาณสามร้อยเส้น ขงเบ้งจึงให้เล่าปี่ข้ามแม่น้ำไปตั้งค่ายอีกฟากหนึ่ง แล้วออกอุบายว่าเมื่อโจโฉยกมาตีให้เล่าปี่ทำเป็น

แตกหนี ขงเบ้งจะซุ่มทหารไว้ซ้ายขวา เมื่อโจโฉยกทัพมารบ เล่าปี่ก็ทำตามอุบาย โดยแกล้งทำเป็นแตกทัพหนี ทิ้งค่ายและข้าวของ อาวุธไว้ ทหารของโจโฉเห็นก็เข้าชิงของมีค่ากันซุกซม โจโฉเห็นสงสัยว่าเป็นกลอุบายจึงเร่งให้ถอยทัพกลับ แต่ก็ไม่ทันเพราะถูกทัพที่ขงเบ้งจัดไว้เข้าตีกระหนาบทั้งซ้ายขวา โจโฉสู้ไม่ได้ก็หนีไปยังเมืองลำเต้ง แต่ขงเบ้งได้ให้เตียวหุยกับอู๋เอียนไปยึดเมืองลำเต้งไว้แล้ว โจโฉจึงหนีไปทางด่านเองเป่งกวน ซึ่งขงเบ้งก็ให้อองตองกับจูลงไปเฝ้าหนทางริมเขาที่โจโฉจะไป แล้วให้เตียวหุยกับอู๋เอียนคุมทหารไปสองทาง เพื่อทำลายเสบียงของโจโฉ เมื่อโจโฉเห็นว่าทางที่จะไปด่านเองเป่งกวนนั้นถูกเผาก็สงสัย พอรู้ว่าเตียวหุย อู๋เอียนยกทหารมาสกัดจะชิงเสบียง โจโฉจึงให้เคาฑูไปคอยป้องกันเสบียง แต่เคาฑูประมาทจึงถูกเตียวหุยชิงเอาเสบียงไปได้ โจโฉเห็นเคาฑูพลีชีพพล้ำบาดเจ็บมากโกรธและยกทหารกลับมารบกับเล่าปี่ ก็ถูกซุ่มโจมตี พอหนีก็เจอทัพของเตียวหุยสกัดด้านหน้า ทัพของจูลงสกัดด้านหลัง และทัพองตองสกัดอยู่ตามทางตำบลเมืองไปจิว โจโฉจึงหนีไปทางตำบลหุบเขาเลียดก๊ก เห็นฝูงผ่นฟุ้งกระจาย มีทหารยกมา โจโฉจึงว่า “ถ้าเป็นทหารของเล่าปี่มาซุ่มสุ่มไว้ เห็นว่าเราจะตายเป็นมันคง” (Chao Phraya Phra Khlang, 2006: 960) แต่เมื่อทหารนั้นมาใกล้จึงรู้ว่าเป็นโจเจียงบุตรคนที่สองของตงนิกมาช่วย

การรบในครั้งนี้ ขงเบ้งอาศัยจุดอ่อนของโจโฉคือการช่างสงสัย ซึ่งนิสัยของโจโฉชอบระแวงสงสัย ไม่เคยไว้วางใจอะไรง่าย ๆ ขงเบ้งจึงใช้ความสงสัยของโจโฉมาวางแผนลวง โดยในการรบครั้งแรกนั้นขงเบ้งได้ใช้วิธีการแสดงพละการพละวงด้วยการก่อกวนให้ทหารของโจโฉเกิดความตระหนก นิ่งนอนไม่เป็นสุขเพราะคิดว่าจะถูกปล้นค่าย ทำให้ทหารเกิดความเครียดและอดโรย จิตใจไม่ปกติ ถือเป็นการทำลายขวัญของข้าศึก

การรบครั้งที่สอง ขงเบ้งใช้วิธีการล่อด้วยประโยชน์ โดยทำให้ทหารโจโฉคิดว่ารบชนะ และได้ทรัพย์สิน อาวุธที่ข้าศึกทิ้งไว้ แล้วอาศัยช่วงที่โจโฉลงเลงสงสัยและเตรียมที่จะถอยทัพอยู่นั้น เข้าโจมตีอย่างฉับพลัน

การรบครั้งที่สามนั้น ขงเบ้งก็ใช้วิธีการแสดงพละการพละวงเช่นกัน แต่เป็นการใช้เพื่อข่มขู่และคุกคามทหารของโจโฉเวลาที่ถอยหนี เพื่อทำลายขวัญโดยมิได้มุ่งหวังที่จะทำศึกแตกหัก

การปฏิบัติการจิตวิทยาของขงเบ้งที่สามารถหลอกโจโฉได้ถึง 3 ครั้ง หากผู้นำและเข้าใจอุปนิสัยของข้าศึก แล้วสามารถนำจุดอ่อนของข้าศึกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ก็จะสามารถเปลี่ยนแปลงสภาพทางขวัญของข้าศึกให้ลดลง ขณะเดียวกันก็เป็นการเพิ่มขวัญให้แก่ทหารของฝ่ายเราอีกด้วย

- **กาเหลงขอทหาร 100 นาย ไปปล้นเสบียงโจโฉ** เมื่อฝ่ายเล่าปี่กับโจโฉทำศึกติดพันกันอยู่นั้น ขงเบ้งได้ส่งอี่เจียวเป็นทูตไปเจรจากับซุนกวน ให้ยกทัพมาตีเมืองหับป่า เพื่อให้โจโฉเป็นกังวลและเลิกทัพกลับไป โดยขงเบ้งเสนอว่าจะยอมมอบเมืองกังแฮ เมืองเตียงสา เมืองฮุยเอี๊ยง ให้ซุนกวน ซุนกวนก็ยกทัพมาตีเมืองหับป่า แต่เดียวเดียวทำอุบายพ่ายแพ้ให้ตามไล่ตี แล้วซุ่มทหารไว้ตีกระหนาบจนซุนกวนแตกพ่าย ซุนกวนเกือบเอาชีวิตไม่รอด หลังจากการรบในครั้งนั้นซุนกวนก็ให้โลซกนำทหารจากกังต้งมาเพิ่ม ส่วนเดียวคับก็ให้ทหารไปแจ้งให้โจโฉยกทัพมาช่วย เมื่อโจโฉยกทัพมาถึงเมืองหับป่า เตียวเจียวเสนอให้ซุนกวนแต่งทหารไปปล้นค่าย โจโฉก่อน กาเหลงอาสาจะนำทหารร้อยหนึ่งยกไปปล้นค่าย ซุนกวนก็ให้ไป พร้อมทั้งมอบสุรากับเนื้อแพะ กาเหลงจึงจัดให้เสียงทหาร แล้วประกาศว่า “บัดนี้นายเราให้ไปปล้นค่ายโจโฉ ชาวเจ้าทั้งปวงจงช่วยกันทำการให้เต็มมือจึงจะได้ชัยชนะ” (Chao Phraya Phra Khlang, 2006: 902) เมื่อทหารได้ฟังก็คิดว่าทหารร้อยหนึ่งจะไปปล้นค่าย โจโฉได้อย่างไร จึงนั่งก้มหน้าเป็นทุกข์ กาเหลงเห็นก็โกรธ ชักกระบี่ออกแล้วว่า “ตัวกูเป็นนายทหารเอกมิได้รักชีวิต มึงเหล่านี้เป็นแต่ทหารเลว เหตุใดจึงกลัวความตาย แม้ผู้ใดย่อท้อไม่เป็นใจทำการกูจะเอากระบี่ตัดศีรษะเสีย” (Chao Phraya Phra Khlang, 2006: 902) ทหารเหล่านั้นเห็นความกล้าหาญของกาเหลงก็เกิดฮึกเหิม เมื่อพลบค่ำกาเหลงจึงนำทหารทั้งร้อยนายนั้นเข้าปล้นค่าย จุดไฟเผาค่ายและฆ่าทหารโจโฉล้มตายจำนวนมาก ทหารโจโฉเพียงยกทัพมายังอดโรย เมื่อถูกโจมตีก็เสียขวัญแตกตื่นหนีตายเป็นอลหม่าน กาเหลงจึงปล้นค่ายโจโฉได้โดยไม่เสียทหารแม้แต่คนเดียว ซุนกวนก็ปูนบำเหน็จให้กาเหลงและทหารร้อยนาย

คำประกาศของกาเหลงนั้น ได้สร้างขวัญให้แก่ทหารทั้งร้อยนายให้ฮึดสู้เพื่อชัยชนะ จะเห็นได้ว่าความกล้าหาญ เด็ดเดี่ยวของผู้นำนั้นมีผลต่อขวัญของผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นอย่างยิ่ง คำประกาศของกาเหลงจึงเป็นการปฏิบัติการจิตวิทยาที่ทำให้ภารกิจในครั้งนี้สำเร็จ เพราะนอกจากจะสร้างขวัญของทหารซุนกวนแล้ว ยังทำให้ทหารโจโฉต้องเสียขวัญจากการถูกปล้นฆ่าจากกองทหารที่มีเพียงแค่หนึ่งร้อยนายเท่านั้น

1.4 เพิ่มหรือลดประสิทธิภาพในการรบ การโจมตีทางจิตวิทยาในเรื่องขวัญ เมื่อสนธิกับการปฏิบัติการทางทหารอื่นๆ สามารถลดประสิทธิภาพทางการรบของฝ่ายศัตรูลงไปได้

การปฏิบัติการจิตวิทยาในเรื่องขวัญ ร่วมกับการปฏิบัติการทางทหารที่มีประสิทธิภาพ ย่อมทำให้เกิดความได้เปรียบแก่ข้าศึกได้เป็นอย่างดี ในเรื่องสามก๊ก

นั้นมีการโจมตีเรื่องขวัญของทหารในหลายตอน ซึ่งการทำให้เสียขวัญนี้อาจจะทำให้ฝ่ายที่ได้เปรียบอยู่นั้นพลิกกลับเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ ดังเหตุการณ์ต่อไปนี้

- **ขงเบ้งวางแผนถอยทัพก่อนตาย** เมื่อขงเบ้งดูดาวและล่วงรู้ชะตากรรมของตนเองแล้ว ก็ได้ทำพิธีต่ออายุ แต่พิธีนั้นไม่สำเร็จ ขงเบ้งรู้ว่าตัวเองจะต้องตาย จึงได้วางแผนการถอยทัพที่รบติดพันกับสุมาอี้ โดยขงเบ้งเรียกเอียวหวิมาสั่งว่า “เมื่อเราตายแล้วเมื่อใด อย่าให้ทหารทุกระ้อนหนึ่งขวามือเลย จงทำกิจยาให้ปรกติเหมือนเรายังอยู่ อย่าให้กิตติศัพท์ที่ตายนั้นรู้ไปถึงข้าศึก ท่านจงให้ต่อโลงใส่ศพแรงไว้ ให้เอาข้าวสารใส่ปากไว้เจ็ดเมล็ด เอาโคมจุดเพลิงรองไว้ใต้ที่นั่งเรา หวังจะรักษาดาวสำหรับอายุเรามิให้หายไป แม้เพลิงโคมนั้นดับลงเมื่อใด ดาวสำหรับอายุเราก็จะสูญไปเมื่อนั้น ถ้าสุมาอี้ไม่เห็นดาวนั้นแล้ว ก็จะมีเราถึงแก่ความตาย จะยกกองทัพมาทำอันตรายแก่ทหารทั้งปวง แม้สุมาอี้เห็นดาวนั้นยังอยู่ ก็ไม่อาจยกมาทำร้าย ท่านจงเลิกกองทัพกลับไป ถ้าสุมาอี้จะคุมทหารไปติดตาม ท่านจงจัดทหารตั้งดามเป็นหน้ากระดานไว้ แล้วเอาหุ่นรูปเราใส่เกวียนชักออกมากลางทหาร สุมาอี้เห็นก็จะตกใจถอยไป” (Chao Phraya Phra Khlang, 2006: 1323-1324)

แผนลวงของขงเบ้งนั้น ทำให้สุมาอี้ที่เดิมที่เป็นฝ่ายได้เปรียบอยู่นั้นต้องแตกพ่ายไปอย่างไม่น่าเชื่อ เพราะสุมาอี้คิดว่าขงเบ้งตายแล้ว จึงได้ยกทัพตามตี แต่กลับได้เห็นหุ่นรูปขงเบ้ง ก็นึกว่าต้องกลอุบายของ ขงเบ้งเสียแล้ว และด้วยสุมาอีนั่นเกรงกลัวสติปัญญาของขงเบ้งยิ่งนัก เมื่อเห็นว่าขงเบ้งยังมีชีวิตอยู่ จึงตกใจเสียขวัญจนต้องสั่งถอยทัพ พอดีกับเกียงอุยนำทหารที่ชุมนุมบนเนินเขาเข้าโจมตีทัพสุมาอี้ ยิ่งทำให้ทหารสุมาอี้ตื่นตกใจ ทั้งอาวุธหนีเอาตัวรอด และเหยียบกันตายจำนวนมาก สุมาอี้เองก็ขับม้าฝ่าหนี เมื่อเจอแสหัวป่าและแสหัวสุยขับม้ามาหยุดม้าสุมาอี้ไว้ สุมาอี้ก็คิดว่าเป็นข้าศึกตามมาจะตัดเอาศีรษะตน จึงเอามือคลำดูให้รู้ว่าศีรษะของตนยังอยู่

จะเห็นได้ว่าหุ่นรูปขงเบ้ง และการสร้างภาพลวงให้ฝ่ายศัตรูเข้าใจผิดนั้น เป็นกลยุทธ์ที่ขงเบ้งนำมาใช้ได้ผลเสมอ เหตุผลที่ขงเบ้งสามารถพลิกสถานการณ์ให้สุมาอี้แตกพ่ายไปได้นั้นก็คือ สติปัญญาอันเป็นที่เลื่องลือของขงเบ้ง ทำให้สุมาอี้ยำเกรงไม่กล้ารบพุ่งด้วย การทำศึกระหว่างขงเบ้งกับสุมาอี้จึงเห็นว่าสุมาอี้เป็นฝ่ายตั้งรับ และหน่วงเวลารอให้ฝ่ายขงเบ้งขาดเสบียงจนต้องถอยทัพกลับแล้วสุมาอี้จะคอยตามตี การรบในครั้งนี้ก็เช่นกัน เมื่อสุมาอี้แน่ใจว่าขงเบ้งตายแล้วจึงยกทัพตามตี แต่กลับพบว่าทัพของขงเบ้งนั้นดาหน้าเข้าสู่และเห็น ขงเบ้งยังมีชีวิตอยู่ ก็ยอมตกใจกลัวว่าจะถูกกลอุบายของขงเบ้ง และคิดว่าขงเบ้งจะต้องคุมทหารไว้

เป็นอันมาก สุมาอี้จึงต้องรีบถอยทัพ และเมื่อถูกทัพของเกียงอยู่ไล่ตามตี สุมาอี้ก็คิดว่าตนนั้นถูกกลอุบายเข้าแล้ว ก็คิดเพียงแค่นี้เอาชีวิตรอดเท่านั้น

เมื่อผู้นำเสียชีวิตทั้งทหาร ทหารก็ยอมไม่คิดจะสู้รบ ต่างคนจึงต่างหนีเอาชีวิตรอด แม้กำลังทหารมีมากเท่าใด ก็ไม่มีความหมาย การปฏิบัติจัดวิทยานิพนธ์ของขงเบ้งผู้ลี้ภัยในครั้งนี้ จึงสามารถลดประสิทธิภาพการรบของกองทัพสุมาอี้ได้เป็นอย่างดี และทำให้ทหารของขงเบ้งสามารถถอยทัพกลับเสฉวนได้อย่างปลอดภัย

- **โจโฉใช้แผนสืบทัพซุ่มโจมตีอ้วนเสี้ยว** เมื่ออ้วนเสี้ยวยกทัพสี่หัวเมืองมาตีโจโฉ ทั้งสองฝ่ายเข้าสู้รบกันสูญเสียทหารไปเป็นจำนวนมาก เมื่อเลิกทัพกลับเข้าค่าย เทียนหยกบอกโจโฉว่า “ขอให้ท่านจัดทหารออกเป็นสิบเอ็ดกอง ให้ซุ่มรายกันอยู่สองข้างทางสืบกอง กองหนึ่งนั้นให้หล่อกอง ถ้าได้ทีมันแล้วก็ให้จุดประทัดสัญญาณขึ้น จึงให้กองล่อนั้นหยุดยั้งกระบวนรบพุ่ง แม้กองทัพอ้วนเสี้ยวถอยระส่ำระสายไป ฝ่ายกองทัพซึ่งซุ่มอยู่สองข้างทางทั้งสิบกองนั้นจึงยกออกโจมตีตัดเอาทหารอ้วนเสี้ยวก็จะได้ชัยชนะโดยง่าย” (Chao Phraya Phra Khlang, 2006: 430) โจโฉจึงให้ดำเนินการตามแผนนี้ โดยให้เคาฑูคุมทหารไปทำที่จะปล้นค่ายอ้วนเสี้ยว เมื่อทหารอ้วนเสี้ยวออกรบพุ่งก็แสวงถอยหนีมาจนถึงริมแม่น้ำฮองโห โจโฉเห็นอ้วนเสี้ยวเร่งทหารตามมาก็จุดประทัดสัญญาณ แล้วร้องประกาศแก่ทหารทั้งปวงว่า “เหตุใดจึงไม่ยี่นรบ จะถอยไปถึงไหน จะพอใจจนน้ำตายหรือ” (Chao Phraya Phra Khlang, 2006: 432) ทหารได้ฟังก็เกิดความมานะ ช่วยกันรบพุ่งสู้กับทหารอ้วนเสี้ยว เคาฑูขับม้าไล่พันทหารอ้วนเสี้ยวล้มตายเป็นอันมาก และไล่ฆ่าทหารเอกของอ้วนเสี้ยวตายไปประมาณสิบเอ็ดสิบสองคน ทหารอ้วนเสี้ยวด้านทานไม่ได้ก็แตกกระส่ำระสาย อ้วนเสี้ยวเห็นสู้ไม่ได้ก็พากันถอยหนี โจโฉก็ขับทหารรุกไล่ เมื่ออ้วนเสี้ยวหนีไปตามทางก็เจอกับทัพของโจโฉที่ซุ่มไว้ถึงสิบทัพตามไล่ตีทั้งซ้ายขวาตลอดทาง กระทั่งอ้วนเสี้ยวหนีมาถึงค่ายกำลังรอกินอาหารก็ถูกทัพของเตียวเลี้ยวกับเตียวคับเข้ามาตีจนต้องหนีออกจากค่าย ไปถึงเนินเขาแห่งหนึ่งก็พบทหารโจโฉกับแฮหัวตุ้นตีกระหนาบเข้ามาอีก อ้วนเสี้ยวจึงต้องร้องบอกทหารว่า “ถ้าผู้ใดไม่ช่วยกันรบพุ่งทหารโจโฉ ก็จะฆ่าเสีย” (Chao Phraya Phra Khlang, 2006: 432) ทหารทั้งปวงกลัวอาญาจึงช่วยกันรบฝ่าพาอ้วนเสี้ยวออกไปได้

การใช้คำพูดเพื่อสร้างขวัญให้แก่เหล่าทหารของโจโฉ ทำให้ทหารเกิดความฮึกเหิมและพร้อมจะสู้ เพราะถ้าไม่สู้ก็คงต้องจมน้ำตาย ทางเดียวที่จะรักษาชีวิตไว้ได้คือต้องสู้เท่านั้น เมื่อทหารสู้แบบยอมตายแล้ว กองทัพของอ้วนเสี้ยวก็ไม่สามารถต้านทานได้ ต้องเป็นฝ่ายถอยหนี และเมื่อถอยมาแล้วถูกไล่ตามตีไปเรื่อย ๆ

ตลอดทางก็ทำให้เกิดความอึดโรย หมดกำลังใจ การปฏิบัติการจิตวิทยาของโจโน จึงเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของทหารฝ่ายโจโน และลดประสิทธิภาพการรบของทหารฝ่ายอ้วนเสี้ยวให้กลายเป็นฝ่ายเสียเปรียบได้ในที่สุด

ส่วนคำพูดของอ้วนเสี้ยวในตอนท้าย ก็เป็นการสร้างขวัญให้แก่ทหารของอ้วนเสี้ยว ให้ฮึกเหิมและสู้เพื่อให้มีชีวิตรอด เพราะเมื่อยิ่งหนีก็ยิ่งถูกไล่ต้อนจากความกลัว ความเหนื่อย ความหิว เมื่อถึงจุดที่ทนไม่ได้ก็ต้องยอมสู้ตาย การใช้คำพูดในการปฏิบัติการจิตวิทยาของอ้วนเสี้ยว จึงเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการรบของทหารฝ่ายตน และทำให้อ้วนเสี้ยวและบุตรทั้งสามยังมีชีวิตรอดกลับไปได้

1.5 ยุบงให้เอาใจออกห่างทหารฝ่ายศัตรูที่ตกอยู่ในใต้อิทธิพลของการปฏิบัติการจิตวิทยาตลอดระยะเวลาอันยาวนาน อาจจะยุบงให้ทหารเหล่านั้น บิดพลัว ยอมจำนน ละทิ้งหน้าที่ หรือหนีทัพได้

การยุบงให้แม่ทัพนายกองของฝ่ายตรงข้ามละทิ้งหน้าที่ หนีทัพ หรือยอมสวามิภักดินั้นเป็นสิ่งที่ทำให้ฝ่ายยุบงนั้นได้เปรียบฝ่ายศัตรู ในเรื่องสามก๊กนั้น มีการใช้การปฏิบัติการจิตวิทยาในการยุบงให้แม่ทัพนายกองของฝ่ายศัตรูมาสวามิภักดี ละทิ้งหน้าที่ หรือหนีเอาตัวรอด ดังเหตุการณ์ต่อไปนี้

- **ขงเบ้งจัดคนแปรพักตร์ด้วยข่าวลวง** ยงคี จูโพ และโกเตง ไปพร้อมกับเบ้งเฮ็กแห่งแคว้นม่านคิดการกบฏ ขงเบ้งจึงยกทัพมาปราบ โดยในขั้นแรก ขงเบ้งคิดจะกำจัดพวกกบฏก่อน ดังนั้นเมื่อโกเตงส่งจากพื้นออกรบครั้งแรก จากพื้นถูกจับได้ ขงเบ้งจึงให้แก้มัด แล้วถามจากพื้นว่าเป็นทหารของใคร พอรู้ว่าเป็นทหารของโกเตง ขงเบ้งก็แสร้งบอกว่า “โกเตงคนนี้ชื่อตรงนัก เรารู้ว่าหาเป็นขบถไม่ เพราะอายยงคีโกหกไปอ้อนวอนว่ากล่าว โกเตงจึงหลงไปตามล้นมัน เราจะปล่อยท่านไปให้บอกโกเตงว่าให้มาหาเราโดยดีจึงจะพ้นโทษ” (Chao Phraya Phra Khlang, 2006: 1126) จากพื้นก็นำความนั้นกลับไปบอกโกเตง โกเตงก็เห็นว่าขงเบ้งนี้ใจดี ต่อมาขงเบ้งทำอุบายให้ซุ่มตีกระหนาบแล้วจับเอาทหารของโกเตงและทหารของยงคีมา แล้วให้ปล่อยข่าวว่าหากเป็นพวกโกเตงอย่าฆ่า หากเป็นพวกยงคีให้ฆ่าเสีย เมื่อขงเบ้งเรียกทหารที่จับได้มาสอบถามว่าเป็นทหารของใคร ทหารทั้งหลายกลัวตายก็บอกว่าเป็นทหารโกเตงกันหมด ขงเบ้งจึงให้แก้มัดแล้วให้ยกเหล้ามาให้กิน สั่งทหารว่าที่ปล่อยตัวไปครั้งนี้อย่าได้กลับมาจับ ถ้ากลับมาจับได้จะฆ่าเสีย แล้วสั่งความไปบอกโกเตงว่า “ยงคีรู้ตัวกลัวความผิดใช้คนให้มาหาเราว่าจะขอตัดเอาศีรษะโกเตง จูโพมาให้หวังจะแก้โทษซึ่งทำผิดมาแต่หลัง เราคิดเอ็นดูว่าโกเตงเป็นคนชื่อตรงนัก เอ็งเร่งเอา

ความไปบอกนายให้ระวังตัว” (Chao Phraya Phra Khlang, 2006: 1126) เมื่อโกเตงรู้ก็เกิดระแวงยงคี หลังจากนั้นขงเบ้งก็ให้กองสอดแนมจับตัวทหารโกเตงมา เมื่อมัดตัวมาส่งให้ขงเบ้งก็ให้แกล้งบอกว่าทหารนั้นเป็นทหารของยงคี ขงเบ้งเห็นทหารที่ถูกจับมาก็สั่งให้แก้มัดแล้วว่า “ยงคินายของเอ็งใช้ให้คนมาหากู นัดไว้ว่าในสัปดาห์จะตัดศีรษะโกเตง จูโพนมาให้กู แล้วเหตุใดจึงเกินสัญญาไปเล่า กูไม่ฆ่ามึงแล้วจะปล่อยให้ถือหนังสือส่งไปให้ยงคี ให้เร่งตัดศีรษะโกเตง จูโพนมาให้กูตามสัญญา” (Chao Phraya Phra Khlang, 2006: 1128) ขงเบ้งจึงเขียนหนังสือแล้วส่งให้ไป ทหารนั้นก็รีบนำหนังสือนั้นไปให้โกเตงดู โกเตงจึงคิดว่ายงคีคิดจะฆ่าตน จึงจะฉวยโอกาสฆ่ายงคีก่อน โดยแสร้งเชิญยงคิมามากินโต๊ะ แต่ยงคีก็ระแวงว่าโกเตงจะทำร้ายจึงอ้างว่าปวดท้อง โกเตงกับงากพันจึงเข้าตีค่ายยงคี ตัดศีรษะยงคิมามอบให้ขงเบ้ง ขงเบ้งก็แสร้งให้ทหารเอาตัวโกเตงไปประหาร โดยอ้างว่าจูโพนมีหนังสือมาบอกว่าโกเตงทำอุบายฆ่ายงคีแล้วมาเข้ากับขงเบ้ง แต่แท้จริงเป็นแผนกำจัดขงเบ้ง โกเตงได้เห็นหนังสือนั้นก็โกรธ ขออาสาไปตัดศีรษะจูโพนมาให้ ขงเบ้งเป็นการยืนยันความบริสุทธิ์ใจ แล้วโกเตงก็ไม่ฆ่าจูโพน ขงเบ้งจึงตั้งให้โกเตงเป็นเจ้าเมืองเอ็กจิ๋ว งากพันเป็นปลัด ให้วากล่าวคุมทหารทั้งสามเมือง

จากเหตุการณ์นี้จะเห็นได้ว่า การใช้การปฏิบัติการจิตวิทยา ด้วยการปล่อยข่าวลวง การแสดงของขงเบ้ง และหนังสือลวง ทำให้โกเตง งากพัน และเหล่าทหารของยงคี และจูโพน หันกลับมาสวามิภักดิ์ต่อฝ่าย ขงเบ้ง โดยที่ทหารฝ่ายขงเบ้งนั้นแทบจะไม่ต้องรบ การปฏิบัติการจิตวิทยาจึงมีความสำคัญ ซึ่งหากผู้นำทัพสามารถนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ ก็จะสามารถชนะได้โดยไม่ต้องสูญเสียกำลังทหาร

- ลีอูเกลี้ยกล่อมลิโป้ให้ไปอยู่กับตั้งโต๊ะ เมื่อตั้งโต๊ะเข้ามาคุมอำนาจในราชสำนัก ก็คิดจะปลดพระเจ้าหงงจูเปียน แล้วตั้งหงงจูเหียบขึ้นเป็นกษัตริย์แทน แต่ตั้งหงวนเจ้าเมืองเต็งจิ๋วนั้นขัดขวางและนำทหารมาจะรบกับตั้งโต๊ะ แต่ทหารของตั้งโต๊ะนั้นสู้ฝีมือลิโป้ไม่ได้ ก็แตกพ่ายไป ตั้งโต๊ะเห็นลิโป้ฝีมือดีก็อยากจะได้เป็นทหารเอก ลิซกจึงอาสาไปเกลี้ยกล่อมลิโป้ โดย ลิซกขอให้จัดทรัพย์สินมีค่าและม้าเช็กเรวไปเป็นของกำนัลให้ ลิโป้ ลิโป้ได้ม้าเช็กเรวอันเป็นยอดอาชาที่ดีใจยิ่งนัก ลิซกพูดเยินยอลิโป้ว่ามีฝีมือกล้าหาญ แต่ทำไมจึงจำใจอยู่กับตั้งหงวน แล้วว่า “ธรรมดาคนก็ย่อมอาศัยปาซึ่งมีผลไม่มากจึงเป็นสุข ประเพณีขุนนางทำราชการถ้าพระมหากษัตริย์ทรงทศพิชราชธรรมแล้วก็มีความสุข ซึ่งท่านว่าจำใจอยู่ด้วยตั้งหงวนนั้นจะเอาประโยชน์อันใด ภายหน้าไปเห็นจะมีอันตราย จงผ่อนผันหาที่อยู่ให้เป็นสุขดีกว่า” (Chao Phraya Phra Khlang, 2006: 43) แล้ว ลิโป้ก็ถามว่า

ควรจะไปอยู่กับผู้ใดจึงจะดี ลิขกจึงแนะนำให้ไปอยู่กับตั้งโต๊ะ เพราะตั้งโต๊ะนั้นจะได้เป็นใหญ่ในภายหน้า และนำสิ่งของที่ตั้งโต๊ะมอบมาให้ลิโป้ พร้อมกับหวานล่อมว่าฝีมือการรบอย่างลิโป้ ตั้งโต๊ะจะต้องตั้งให้เป็นใหญ่ ก็จะได้ลาภสักการและความสุขเป็นอันมาก ลิโป้จึงตัดสินใจว่าจะฆ่าเต็งหงวนพ่อบุญธรรมของตน แล้วนำศีรษะไปเป็นของกำนัลให้ตั้งโต๊ะ

ลิขกใช้การทูตเจรจายั่วลิโป้เอาใจออกห่างเต็งหงวน ด้วยการให้ของกำนัลอันมีค่าแก่ลิโป้ พร้อมทั้งการล่อด้วยตำแหน่งที่สูงขึ้นและทรัพย์สินที่จะได้เมื่อไปอยู่กับตั้งโต๊ะ ทำให้ลิโป้ซึ่งเป็นคนโลภคิดจะไปยอมสวามิภักดิ์ต่อตั้งโต๊ะ แต่ถ้าจะไปแต่ตัวก็จะมีผลงานใดๆ ลิโป้จึงต้องฆ่าเต็งหงวนเพื่อเป็นของกำนัลแด่ตั้งโต๊ะ ซึ่งก็สมใจตั้งโต๊ะ อุบายในการยั่วลิโป้เอาใจออกห่างนี้จึงเป็นการปฏิบัติการจิตวิทยาที่ทำให้ตั้งโต๊ะกำจัดเต็งหงวนได้โดยไม่เสียทหารแม้แต่คนเดียว

1.6 ลวงข้าศึก ผู้บังคับบัญชาอาจใช้การปฏิบัติการจิตวิทยาเพื่อทำข้าวลวงได้การลวงข้าศึกให้เข้าใจผิดนั้น เป็นอุบายที่จะสามารถใช้ได้ทั้งในทางการเมืองและการทหาร โดยการลวงให้ข้าศึกเข้าใจผิด ผู้นำอาจใช้การปล่อยข่าวลวง ใช้หนังสือลวง หรือใช้การแสดงเพื่อลวงฝ่ายศัตรูให้เข้าใจผิด หรือทำให้ผิดใจกันก็ได้ ในเรื่องสามก๊กนั้นมีการใช้กลอุบายต่างๆ เพื่อลวงฝ่ายศัตรูตลอดทั้งเรื่อง ดังเช่นเหตุการณ์ต่อไปนี้

- โจโฉใช้หนังสือกระดาศเป่ล่า หน้าของลบเลือนลวงให้ม้าเฉียวแตกคอกับหั่นซุย เมื่อม้าเท้งตาย ม้าเฉียวบุตรชายแค้นโจโฉ จึงยกทัพมารวมกับหั่นซุยสหายของบิดา ม้าเฉียวมีฝีมือกล้าแข็ง มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดสามารถทำให้ทัพโจโฉพลาตพลั้งเสียที่หลายครั้ง โจโฉจึงไปตั้งทัพกระหนาบไว้อีกฟากหนึ่ง หั่นซุยเห็นว่าระบทั้งสองด้านนั้นทำไม่ได้ จึงคิดอุบายไปเจรจากับโจโฉให้เลิกทัพไปก่อน เมื่อพ้นฤดูหนาวแล้วจึงค่อยคิดการใหม่ โจโฉแสร้งตกลง และให้เร่งสร้างสะพานลวงว่าจะข้ามฝั่งเลิกทัพไป แล้วโจโฉเชิญหั่นซุยมาพูดคุยอยู่นาน แต่ทั้งสองมิได้พูดเรื่องการสงคราม ทำให้ม้าเฉียวสงสัยว่าหั่นซุยจะเอาใจออกห่างไปเข้ากับโจโฉ ต่อมาภายหลังที่ปรึกษาของโจโฉเสนออุบายว่า “ข้าพเจ้าคิดจะให้เอากระดาศเป่ล่าเข้าฝึกแล้ว สลักหลังฝึกเป็นอักษรให้ลบเลือนเสียอย่าให้เห็นตัวถนัด ให้คนถือไปให้หั่นซุยทำเป็นว่าท่านให้หนังสือลับไป ม้าเฉียวรู้ก็จะมาดู ครั้นฉันท่านออกเห็นกระดาศเป่ล่า ก็จะสงสัยว่าหั่นซุยซ่อนหนังสือเสีย แกล้งเอาฝึกกระดาศเป่ล่าให้ ตีร้ายม้าเฉียวกับหั่นซุยจะชุนหมองผิดใจกัน ภายหลังเราจึงจะแต่งคนไปเจรจากเกลี้ยกล่อมเอาตัวหั่นซุยมาไว้เป็นพวก

เราเห็นจะกำจัดม้าเดี๋ยวดำได้โดยง่าย” (Chao Phraya Phra Khlang, 2006: 774) อุบายของกาเซียงนี้ทำให้ม้าเดี๋ยวมัวใจ หันซ้าย หันขวาทั้งสองจึงตกลงกันว่าพรุ่งนี้หันซ้ายจะออกไปพบกับโจโฉนอกค่าย ให้ม้าเดี๋ยวแอบฟัง หากมีพิธีกรรมให้ม้าเดี๋ยวเอาทวนแทงหันซ้ายให้ตกม้าตาย แต่เมื่อหันซ้ายออกไปพบโจโฉ โจโฉก็แกล้งให้โจทองออกมาค้านับแล้วว่ามีอุปราชให้ม้ากำชับว่าหนังสือที่ให้ไปนั้นอย่าแพร่งพรายให้ผู้ใดรู้ ม้าเดี๋ยวได้ยินดังนั้นก็โกรธ ขับม้าจะแทงหันซ้าย แต่ทหารของหันซ้ายช่วยไว้ได้ ในที่สุดหันซ้ายจึงจำใจต้องไปสวามิภักดิ์โจโฉ

เหตุการณ์ในตอนนี้จะเห็นว่า โจโฉนั้นลวงม้าเดี๋ยวด้วยการแสดงให้เข้าใจผิด และหนังสือที่เป็นกระดาษเปล่า เขียนหน้าของลบเลือนอ่านไม่ถนัด ทำให้ม้าเดี๋ยวคิดว่าหันซ้ายแกล้งนำจดหมายไปซ่อน แล้วเอากระดาษเปล่ามาให้ตนอ่าน ซึ่งการลวงซ้ำซ้อนของโจโฉนั้นเป็นการใช้จิตวิทยาลวงให้เข้าใจผิด และทำให้ข้าศึกมาสวามิภักดิ์ได้โดยไม่ต้องใช้กำลังทหารเลย

- **ขงเบ้งปล่อยข่าวลือขจัดสุมาอี้** เมื่อโจผีตาย โจยอยได้ราชสมบัติ ตั้งให้สุมาอี้มาอยู่รักษาเมืองเสเหลียง ขงเบ้งรู้ว่าสุมาอี้เป็นคนมีสติปัญญา ถ้าช่องสุมาอี้ทหารได้มากแล้วจะต้องยกมาทำอันตรายแก่จ๊กก๊กแน่นอน ม้าเจ็กจึงเสนออุบายว่า “ซึ่งโจยอยให้สุมาอี้มาอยู่รักษาเมืองเสเหลียงนั้น โจยอยก็เคลงอยู่หาไว้ใจสุมาอี้ไม่ ข้าพเจ้าคิดกลอุบายจะเขียนหนังสือให้ทหารลอบไปปิดไว้ ณ ประตูเมืองลกเอียงและหัวเมืองทั้งปวงว่าสุมาอี้คิดขบถ โจยอยรู้ก็จะฆ่าสุมาอี้เสีย” (Chao Phraya Phra Khlang, 2006: 1177) ขงเบ้งเห็นชอบด้วยจึงเขียนหนังสือเป็นใจความว่า “ตัวเราผู้ชื่อสุมาอี้ซึ่งเป็นขุนนางผู้ใหญ่ บอกมาให้ท่านทั้งปวงแจ้ง เดิมพระเจ้าวุ้ยฮ่องเต้จะมอบสมบัติให้โจสิด มีผู้ยุยงว่ากล่าวพระเจ้าโจผีจึงได้สมบัติ บัดนี้พระเจ้าโจผีมอบสมบัติให้โจยอยผู้บุตร โจยอยหนุ่มแก่ความ จะทำการสิ่งใดก็ไม่ปราณีราษฎร เห็นจะรักษาสมบัติไม่ได้ เราเป็นผู้ใหญ่จะนั่งอยู่ให้แผ่นดินจลาจลก็ไม่ควร เราจึงช่องสุมาอี้ทหารไว้เป็นอันมากจะคิดอ่านกำจัดโจยอยเสีย จะยกโจสิดขึ้นครองสมบัติตามดำริพระเจ้าวุ้ยฮ่องเต้ แม้ท่านทั้งปวงยอมสมัครทำการด้วยเรา ก็ให้เร่งชักชวนพร้อมกันคอยทำเราอยู่ ถ้าผู้ใดเห็นหนังสือนี้แล้วไม่ทำตามเรา เมื่อสำเร็จราชการแล้วเราจะตัดศีรษะเสียให้สิ้นทั้งโคตร” (Chao Phraya Phra Khlang, 2006: 1177) แล้วขงเบ้งก็ให้ทหารลอบเอาหนังสือนั้นไปปิดไว้ ณ ประตูเมืองลกเอียงและหัวเมืองต่างๆ ของวุยก๊ก เมื่อโจยอยได้ข่าวก็จะยกทัพไปจับตัวสุมาอี้ แต่โจจิ้นห้ามไว้ แล้วบอกว่าคงเป็นอุบายของขงเบ้ง แต่โจยอยก็ยังไม่วางใจ โจจิ้นจึงเสนอให้โจยอยอ้างว่า

จะยกทัพไปจัดแจงเมืองเสเหลียงให้สุมาอี้ หากสุมาอียกออกมาเผ่าถึงนอกเมือง ก็จับตัวได้โดยง่าย สุมาอี้เห็นว่าโจยอยมาก็จัดทหารห้าหมื่นออกมาต้อนรับ โจยอยจึงให้โจอิ้วเป็นกองหน้ายกไปก่อน โจอิ้วต่อว่าสุมาอี้ว่าเป็นกบฏ แล้วเอาหนังสือที่ขงเบ้งเขียนนั้นให้สุมาอื่อดู สุมาอียึดใจและกลัวว่าโจยอยจะเข้าโจมตี จึงขอเข้าเผ่าโจยอย เมื่อไปเข้าเผ่าแล้ว สุมาอীর้องให้บอกโจยอยว่าตนนั้นซื่อสัตย์ต่อแผ่นดิน มิเคยคิดจะประทุษร้ายต่อโจยอย และขวาลื่อนนั้นเป็นอุบายของขงเบ้งกับซุนกวน ตนขออาสาไปตีเอาเมืองเสฉวนและเมืองกังตั๋งเพื่อพิสูจน์ความซื่อสัตย์ แต่โจยอยก็ยังไม่วางใจสุมาอี้ ที่สุดก็สั่งให้ปลดสุมาอี้ แล้วให้ไปทำมาหากินที่บ้านเก่า ตั้งโจอิ้วรักษาเมืองเสเหลียงแทน

จะเห็นว่าหนังสือของขงเบ้งซึ่งเป็นข่าวลวงนั้นได้อ้างความบาดหมางทางการเมืองระหว่างสุมาอื่กับโจยอย อันเนื่องมาจากการขึ้นครองราชย์โดยไม่ชอบธรรมของโจยอย ซึ่งความแตกแยกทางการเมืองนี้มีความเป็นเหตุเป็นผลพอที่จะทำให้ผู้อ่านหลงเชื่อ เพราะหากจดหมายนั้นเป็นความจริงแล้ว ขุนนางฝ่ายที่เคยสนับสนุนโจสิตก็คงจะสนับสนุนการกระทำของสุมาอี้เพื่อให้โจสิตได้ขึ้นเป็นกษัตริย์ และการที่สุมาอีม้าของสมุทหารอยู่ที่เมือง เสเหลียงนี้ก็จะเป็นภัยต่อโจยอยอย่างยิ่ง ดังนั้น โจยอยจึงตัดไฟแต่ต้นลมโดยปลดสุมาอื่ออกจากขุนนาง เพื่อความปลอดภัยของตนเอง ทว่าการปลดสุมาอื่ นั่นคือเป้าหมายที่ขงเบ้งต้องการ และการปฏิบัติการจิตวิทยาด้วยการใช้ข่าวลวงในครั้งนี้ก็สำเร็จได้ด้วยหนังสือเพียงฉบับเดียว

2. ประเภทของการปฏิบัติการจิตวิทยา

การปฏิบัติการจิตวิทยานั้น แบ่งการดำเนินการโดยทั่วไปออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 เปิดเผย คือ ดำเนินการอย่างเปิดเผยว่าเป็นผู้กระทำและรับผิดชอบในการกระทำนั้นๆ หากเกิดความเสียหายขึ้น ต่างประเทศอาจประท้วงได้ การดำเนินการประเภทนี้ จึงต้องพยายามระมัดระวังอย่างรอบคอบและควรใช้ความจริงเป็นมูลฐาน

2.2 ปกปิด เป็นการดำเนินการอย่างไม่เปิดเผยตัวเอง ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบอันจะเกิดผลเสียหายแก่ประเทศชาติ และต่างประเทศ ไม่อาจประท้วงได้ เนื้อหาที่ใช้ต้องระมัดระวังให้ “น่าเชื่อถือ” เสมอ (Special Warfare Division, 2013: 124)

ในเรื่องสามก๊กนั้น มีการใช้การปฏิบัติการจิตวิทยาทั้งประเภทเปิดเผยและปกปิด โดยประเภทเปิดเผยนั้นจะใช้ผ่านการทูต และแสดงกิริยาอาการหรือคำพูดที่ทำให้เข้าใจผิด การใช้หนังสือลวง ส่วนประเภทปกปิดนั้นจะใช้ในรูปแบบของการปล่อยข่าวลวง หนังสือลวง ซึ่งการใช้การปฏิบัติการจิตวิทยาทั้งสองประเภทนี้มีผลต่อการสู้รบของทั้งสองฝ่ายมากบ้างน้อยบ้างตามแต่สถานการณ์ดังที่ได้ยกตัวอย่างไว้ในเรื่องความมุ่งหมายของการปฏิบัติการจิตวิทยา

3. วัตถุประสงค์ของการปฏิบัติการจิตวิทยา

โดยทั่วไปการปฏิบัติการจิตวิทยา มีวัตถุประสงค์ 2 ประการคือ

3.1 เรียกร้องความร่วมมือ โดยก่อให้เกิดความรู้สึกถึงผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว สามารถยอมสละชีวิตเพื่อส่วนรวมได้

3.2 ก่อให้เกิดความแตกแยก เป็นการดำเนินการเพื่อให้เป้าหมายเกิดความรู้สึกเห็นแก่ตัวมากกว่าประโยชน์ของส่วนรวม และปลีกตัวออกจากกลุ่มของตน

สามก๊กเป็นตัวอย่างที่ดี ในเรื่องการใช้การปฏิบัติการจิตวิทยา ในการเรียกร้องความร่วมมือ และก่อให้เกิดความแตกแยก เพราะสามก๊กนั้น เมื่อมีการแบ่งแผ่นดินออกเป็น 3 ฝ่ายอย่างชัดเจนแล้ว จะเห็นการปฏิบัติการจิตวิทยา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการเมืองนั่นคือ การดำรงความอยู่รอด และการรวมอำนาจ

ในการดำรงความอยู่รอดนั้น แต่ละก๊กต้องพยายามสร้างพันธมิตร ดังจะเห็นว่า ในช่วงแรกง่อก๊กกับ จ๊กก๊กเป็นพันธมิตรกันต่อต้านวุยก๊ก ต่อมาง่อก๊กก็หักหลังจ๊กก๊กไปเข้ากับวุยก๊ก แต่ฝ่ายวุยก๊กกับจ๊กก๊กนั้นเป็นอริกันตลอดสมัยสามก๊ก จึงอาจกล่าวได้ว่า ทั้งวุยก๊กและจ๊กก๊กต่างก็ต้องการเป็นพันธมิตรกับง่อก๊กเพื่อความอยู่รอด และจะได้ไม่ต้องเปิดศึกสองด้าน ทว่าง่อก๊กก็เป็นตัวแปรที่เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ทำให้เรื่องสามก๊กมีอรรถสมมากยิ่งขึ้น เพราะขณะที่วุยก๊กกับจ๊กก๊กจะต้องพยายามสร้างมิตรเพื่อขอความร่วมมือจากง่อก๊กแล้ว ก็ยังต้องพยายามสร้างความแตกแยกระหว่างฝ่ายศัตรูกับฝ่ายง่อก๊ก เพื่อให้ฝ่ายง่อก๊กนั้นมารวมมือกับฝ่ายของตน อันเป็นการรวมหัวอำนาจให้มีความแข็งแกร่งมากยิ่งขึ้น ทุกฝ่ายจึงต้องหากกลยุทธ์มาใช้ นั่นก็คือการปฏิบัติการจิตวิทยา สามก๊กจึงเปี่ยมด้วยกลยุทธ์จนถึงกับมีคำกล่าวว่า “สามก๊ก ถือเป็นคลังแห่งสติปัญญาของจีนโบราณที่ได้รับการยกย่องตลอดมาทุกยุคทุกสมัยโดยมิได้เคยเสื่อมถอยมาช้านาน กลยุทธ์ในสามก๊กคือการรวบยอดเอาส่วนที่

เป็นหัวใจของตำราพิชัยสงครามสมัยโบราณของจีนเอาไว้ ชำยังได้ทำให้เป็นรูปธรรมขึ้น เป็นภาพลักษณ์ขึ้น ดังนั้น สามก๊กจึงได้รับการขนานนามว่าเป็นตำราพิชัยสงครามที่มีชีวิตชีวา” (Saengrawi, 2015: 16-17)

ผลสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวรรณกรรมสามก๊ก ผู้วิจัยพบว่า วรรณกรรมสามก๊กนั้น ใช้การปฏิบัติการจิตวิทยาเพื่อความมุ่งหมายทั้งทางการเมืองและการทหาร ดังนี้

1. เพื่อยั่วให้เกิดการตอบสนองจากผู้ฟังที่เป็นเป้าหมายตามที่ผู้ดำเนินการปฏิบัติการจิตวิทยาต้องการ

2. เพื่อสนับสนุนวัตถุประสงค์และนโยบายของฝ่ายตน โดยการช่วยเหลือเจรจาทางการทูต ให้ได้รับการสนับสนุนและความร่วมมือจากฝ่ายที่เป็นกลาง เสริมสร้างความเข้มแข็งหรือทำลายความแข็งแกร่งของสัมพันธมิตร ป้องกันศัตรูมารุกราน หรือถ่วงหน่วงเพื่อทำการรุกรานศัตรูต่อไป จนถึงกับทำให้ฝ่ายศัตรูยอมจำนนในที่สุด

3. เปลี่ยนแปลงสภาพทางขวัญทั้งฝ่ายศัตรูและฝ่ายเรา

4. เพิ่มหรือลดประสิทธิภาพในการรบ

5. ยุยงให้เอาใจออกห่างทหารฝ่ายศัตรู

6. ลวงข้าศึก

โดยใช้การปฏิบัติการจิตวิทยาทั้งประเภทเปิดเผยและปกปิด โดยประเภทเปิดเผยนั้นจะใช้ผ่านการทูต เช่น การเจรจาเกลี้ยกล่อม การยั่ว การล่อด้วยผลประโยชน์ นอกจากนี้ยังใช้ผ่านการแสดงกิริยาอาการหรือคำพูดที่ทำให้เข้าใจผิด และหนังสือลวง ส่วนประเภทปกปิดนั้นจะใช้ในรูปแบบของการปล่อยข่าวลวง หนังสือลวง ซึ่งการใช้การปฏิบัติการทางจิตวิทยา ในสามก๊กมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียกร้องความร่วมมือและก่อให้เกิดความแตกแยก โดยผู้วิจัยเห็นว่าสามก๊กมีการใช้การปฏิบัติการจิตวิทยาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการเมืองนั่นคือ การดำรงความอยู่รอด และการรวมอำนาจ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า วรรณกรรมสามก๊กสามารถเป็นตัวอย่างที่ดีในการศึกษาเรื่องการปฏิบัติการจิตวิทยา เพราะวรรณกรรมสามก๊กนั้นเปี่ยมด้วยกลศึก และกลอุบาย มีการปฏิบัติการจิตวิทยาทั้งในทางการเมือง และการทหาร ผู้อ่านวรรณกรรมสามก๊ก จะได้เห็นตัวอย่างของการใช้การเจรจาทางการทูต ในการเกลี้ยกล่อมฝ่ายศัตรูให้มาเข้ากับฝ่ายเรา การยั่วให้เขารบกัน การปล่อยข่าวลวง หนังสือลวงต่างๆ ซึ่งผู้นำในสามก๊ก ได้นำมาใช้ในการช่วงชิงความได้เปรียบระหว่างทำสงคราม และหลายครั้งที่ผู้อ่านจะได้เห็นการแสดงพละการพลวง และการแสดงหลอกล่อฝ่ายศัตรูของแม่ทัพนายกอง ทำให้เห็นว่าการใช้จิตวิทยานั้น

ผู้นำมีความสำคัญต่อการลงข้อคิดเห็นอย่างยิ่ง หากผู้นำมีสติปัญญา มีความสามารถในการเจรจาและการแสดงออกเพื่อลงข้อคิดเห็น ก็จะทำได้โดยอาจจะไม่ต้องเสียกำลังทหารทำการรบเลยก็ได้ นอกจากนี้ ผู้นำยังมีความสำคัญต่อการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่เหล่าทหารของตน และทำลายขวัญของทหารฝ่ายตรงข้าม ผู้นำที่มีสติปัญญา มีความกล้าหาญ จะทำให้ทหารมีขวัญและกำลังใจในการรบ และหลายครั้งที่ผู้อ่านสามก๊ก จะได้เห็นว่า ผู้นำที่มีจิตวิทยาดีนั้นสามารถเปลี่ยนแปลงสถานการณ์จากที่เป็นฝ่ายเสียเปรียบ ให้กลับกลายเป็นฝ่ายได้เปรียบ เปลี่ยนแปลงจากฝ่ายที่มีกำลังทหารน้อย ให้เป็นฝ่ายชนะศึกได้ ดังนั้น การใช้จิตวิทยาของผู้นำจึงเป็นศิลปะอย่างหนึ่งของการเป็นผู้นำ

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ส่วนวิชาทหาร โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ที่กรุณาให้ข้อมูลหลักสูตรและเอกสารประกอบการเรียน อันเป็นข้อมูลที่ใช้ศึกษาในงานวิจัยนี้ และขอขอบพระคุณ ร.อ.ดร. อภิเชษ มนเทียรวิเชียรฉาย ที่กรุณาตรวจบทคัดย่อภาษาอังกฤษให้แก่ผู้วิจัย และท้ายที่สุด ผู้วิจัยขอบพระคุณโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า สถานที่จุดประกายความคิดและแรงบันดาลใจในการวิจัยครั้งนี้

๐๐๐๐๐ ๐๐๐ ๐๐๐๐๐

References

- Chao Phraya Phra Klang. (Hon). (2004). **Romance of the Three Kingdoms, as Translated by Chao Phraya Phra Klang (สามก๊กฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน))** (17th ed). Bangkok: Dok Ya.
- Saengrawi, B. (2014). **Tactics in the Romance of the Three Kingdoms** (กลศึกพิสดารในสามก๊ก). Bangkok: Tathata.
- Saengrawi, B. (2014). **War tactics in the Romance of the Three Kingdoms** (กลศึกสามก๊ก). Bangkok: Tathata.
- Saengrawi, B. (2015). **The Art of Strategy in the Romance of the Three Kingdoms** (ศิลปะการใช้กลยุทธ์ในสามก๊ก). Bangkok: Tathata.
- Special Warfare Division, Military Education Department, Chulachomklao Royal Military Academy. (2015). **Teaching Material for the Combined Warfare Course** (เอกสารประกอบการสอนวิชาการต่อสู้เบ็ดเสร็จ). Nakhon Nayok: Chulachomklao Royal Military Academy.

